

NŐK – ISKOLA - ESÉLYEGYENLŐSÉG

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Alkalmazott Egészségtudományi és Egészségfejlesztési Intézet

NŐK – ISKOLA – ESÉLYEGYENLŐSÉG

Témavezető:
Dr. habil. Tarkó Klára
Főiskolai docens

Ferencz Kitti Franciska
Egészségfejlesztés tanár – Multikulturális nevelés tanára
MA. III. évfolyam

SZEGED
2014

„Ha a nők emberi jogai sérülnek, és a nők részvétele a társadalomban bármilyen szempontból korlátozott, az az emberiség fogalmát kérdőjelezi meg, és a társadalom szövetének pusztulásával jár. A nők és a férfiak közös felelőssége, hogy véget vessenek ezeknek a destruktív tendenciáknak. A nők emberi jogai minden demokratikus társadalomban a személyes és állampolgári értékek alapköveit jelentik. A harmadik évezredben létre kellene hozni egy új szerződést a nők és a férfiak között, amely a társadalom harmonikusabb szerveződését teszi lehetővé mindenki számára.”
/Denise Fuchs, az Európai Női Lobby elnöke/

TARTALOM

Bevezetés.....	6.
I. Szakirodalmi áttekintés.....	7.
1. Hátrányos megkülönböztetés, nemi hovatartozás miatti hátrányos megkülönböztetés	7.
2. Egyenlőség, egyenjogúság, egyenlő bánásmód férfiak és nők számára, esélyegyenlőség ...	7.
3. Esélyegyenlőségi dokumentumok, kezdeményezések az Európai Unióban és Magyarországon	8.
3. 1. Esélyegyenlőségi törekvések, dokumentumok az Európai Unióban	8.
3. 2. Esélyegyenlőségi törekvések, dokumentumok Magyarországon.....	9.
4. A nők helyzete Magyarországon.....	10.
4. 1 Gender Gap Report 2013-2014	10.
5. Nemek esélyegyenlősége az oktatásban.....	13.
5. 1. Nőnevelés az évezredek tükrében	14.
5. 1. 1. Nőnevelés az ókorban és a középkorban.....	14.
5. 1. 2. Nőnevelés a XVIII. századi Magyarországon.....	15.
5. 1. 3. Nőnevelés a XIX. századi Magyarországon.....	16.
5. 1. 4. Nőkép és nőnevelés a XX. században	19.
5. 1. 5. Nőkép és nőnevelés a XX. században Magyarországon	20.
5. 2. Vertikális és horizontális szegregáció nemek szerint az oktatásban	21.
5. 3. Nők megjelenése a tankönyvekben és kötelező olvasmányokban	22.
5. 4. Kitekintés - Gender pedagógiák.....	24.
6. Nőkép – férfikép: változó nemi szerepek.....	25.
6. 1. Maszkulinitás – feminitás dimenziója	26.
II. A kutatás	27.
1. A kutatás kérdései	27.
2. A kutatás hipotézisei	27.
3. A kutatás menete	28.
4. Minta.....	28.
5. Mérőeszköz	28.
6. Az eredmények bemutatása.....	29.
6. 1. A minta megoszlása szocio-demográfiai változók szerint	29.
6. 2 . A hátrányos megkülönböztetéssel foglalkozó kérdésekre adott válaszok.....	32.

6. 2. 1. Hátrányos megkülönböztetés az iskolában – tanároktól	35.
6. 2. 2. Hátrányos megkülönböztetés az iskolában – diáktársaktól.....	36.
6. 2. 3. Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein.....	36.
6. 3. Férfikép/Nőkép.....	37.
6. 3. 1. Férfikép – nőkép: a válaszok alapján létrejött alkategóriák	37.
6. 3. 2. Férfikép – nőkép: pozitív – negatív, hagyományos – modern szerepek a szocio –demográfiai adatok tükrében.....	39.
Összegzés	46.
Ábrák és táblázatok jegyzéke	48.
Szakirodalmi jegyzék	49.
Mellékletek.....	51.
1. számú melléklet.....	51.
2. számú melléklet.....	53.
3. számú melléklet.....	55.
4. számú melléklet.....	58.
5. számú melléklet.....	58.
6. számú melléklet.....	60.
7. számú melléklet.....	60.
8. számú melléklet.....	62.
9. számú melléklet.....	63.
10. számú melléklet.....	65.
11. számú melléklet.....	66.
12. számú melléklet.....	67.

BEVEZETÉS

Érdekes, hogy 2007-ben ugyanazt gondoltam a női egyenjogúságról, amikor megírtam a referátumomat a new-women jelenségre, melyet Kaffka Margit jegyzett le. Akkor ezt írtam: „S a XX. század elején, ahogy Kaffka Margit író is lejegyzí, az új nőideál, a new-woman, lépett a kibontakozás ösvényére. Mára a XXI. században eljutottunk a szingli fogalmáig, mely egy szóban fejezi ki az okos, vonzó s önmagát megvalósítani kívánó NŐT, természetesen nagybetűvel és férfi nélkül. A nők elé még mindig hárulnak akadályok, de már nem középkori a helyzet.” A dolgozat bevezetőjén gondolkodva kezembe akadt ez az írás, amelyet érettségi előtt, tizennyolc évesen írtam és rá kellett döbbenjek, hogy noha gondolataim a női-férfi esélyegyenlőségről illetve a nők és férfiak szerepeinek, tulajdonságainak változásairól némileg finomodtak és elhagyták a radikális, tinédzser mivoltunkat, a probléma olyannyira foglalkoztat, mint akkor érettségi előtt állva. Ez számomra azért érdekes, és azért hozom az olvasó tudtára, mert azóta, sokféle területtel dolgoztam, azonban végül oda kanyarodott vissza szakmai érdeklődésem, ahol egykor elkezdődött.

Az emancipáció, a rengeteg törvénybe és okiratba foglalt esélyegyenlőségi dokumentum, a feminizmus térhódítása után azt gondolnánk, hogy könnyű a XXI. században nőnek lenni. Az igazság az, hogy sem hazánkban, sem Európában, sem Észak-Amerikában, főképp a világ más tájain, nem valósul meg a nők és férfiak közti esélyegyenlőség. Hogy miért? Rengeteg elmélet létezik: a fiúk és lányok mintatanulása, a férfiak és nők közötti pszichés, mentális különbségek, a radikálisabbnak tűnő elméletek, a nőket vagy éppen férfiakat elnyomó, és még ma is elnyomásban tartó férfiakat illetve nőket okolja mindezekért.

A nemek közti háború újra és újra fellobban sokszor hangoztatva a másik fél szerepét az elnyomásban: a nők nagyobb szeletet kívánnak a sikeres karrierből, míg egyes férfiak egyenlőséget a családban. Kutatásom során sok helyen ütköztem abba a sokat ismételt strófába, hogy a nemek közti esélyegyenlőség manapság, divatos téma, sokféle kutatás foglalkozik ezzel, elcsépett, túllihegett. A gyűjtőmunka során rádöbbsentem, amit a dolgozat egyes elemeinél majd megjegyzek, hogy a tanulmányok többsége, nem elégítette ki kíváncsiságomat, sok helyen óvatos, hiányos, az elméletet és a gyakorlatot ritkán szintetizáló írások, kevés az átfogó mű. Azonban találtam inspiráló, igényes, teljes írásokat is, melyből a dolgozat táplálkozhatott.

Dolgozatomban, kutatásomban összefoglalom a nők és férfiak közti esélyegyenlőség, esélyegyenlőtlenség elméleteit, bemutatom a témával kapcsolatos kutatásokat, valamint saját vizsgálódásomat, eredményeimet, különös tekintettel az oktatásra.

I. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

1. Hátrányos megkülönböztetés, nemi hovatartozás miatti hátrányos megkülönböztetés, egyenlőtlenség

Kiindulási pontként mindenekelőtt fontosnak tartom a címben megjelölt fogalmak definiálását, meghatározását.

Hátrányos megkülönböztetés, *diszkrimináció* „a modern használatban minden olyan bánásmód, cselekedet, tevékenység, kijelentés, elmulasztott viselkedés, amely az egyéneket valamely csoporthoz tartozásuk miatt különbözően kezeli, ami jellemzően egyes csoportok tagjait előnyösen, míg másokat hátrányosan érint.” (Czibere, 2008, 58. o.) Diszkriminálni azt jelenti, hogy különbséget teszünk, vagy eltérő bánásmódot alkalmazunk akkor, ha nincs tényleges különbség két ember vagy két helyzet között, illetve ha ugyanazzal a módszerrel kezelünk szituációkat, abban az esetben is, ha a tények eltérnek egymástól. (Czibere, 2008)

A *nemi hovatartozás miatti megkülönböztetés* fogalmába „minden olyan megkülönböztetést, kizárást, vagy korlátozást értünk, amelynek az a hatása vagy célja, hogy csorbítsa, vagy megsemmisítse a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, polgári, vagy bármely más területen fennálló emberi jogok és alapvető szabadságjogok elismerését és megvalósítását a férfiak és nők közötti egyenlőség alapján”. (Czibere, 2008, 58. o.)

Végül meg kell említenem a nemek közötti *egyenlőtlenség* fogalmát: a nők és férfiak közötti egyenlőtlenségeket meg lehet vizsgálni, így meg tudjuk állapítani, hogy van-e benne olyan egyenlőtlenség, amely hátrányt rejt magában. Ha találunk ilyen igazságtalanságot, akkor igyekeznünk kell megszüntetni azt. (Czibere, 2008)

2. Egyenlőség, egyenjogúság, egyenlő bánásmód férfiak és nők számára, esélyegyenlőség

Négy olyan fogalom, melyek akár egymás szinonimáiként is értelmezhetőek lennének, ugyanakkor mégis szükség van mindegyikük pontos meghatározásához, hogy a későbbiekben általam festett kép, minél világosabban táruljon az olvasó elé. Az egyenlőség, egyenjogúság és esélyegyenlőség fogalmát a tanulmány témájához igazodva a férfiak és nők közötti viszonyok alapján értelmezem.

Férfiak és nők közötti *egyenlőségről* az esetben beszélhetünk, ha teljesül az, hogy az emberi lények szabadon dönthetnek, fejleszthetik egyéni képességeiket, úgy, hogy nem kell alkalmazkodniuk az évszázadok során kialakult és rögzült nemi szerepekhez. A két nem, nők és férfiak szükségleteit, vágyait, viselkedési formáit azonos mértékben veszik figyelembe,

bátorítják, értékelik. Az egyes nemek közötti *egyenjogúság* a férfiak és nők közötti egyenlőség által valósul meg. (Czibere, 2008)

„Az *egyenlő bánásmód* a követelménye a diszkrimináció tilalmát, illetve a hátrányos megkülönböztetéstől mentes élethez való jog garantálását jelenti.” (Czibere, 2008, 60. o.) Ezen elv megkívánja a jogalkotóktól és –alkalmazóktól, hogy a releváns tulajdonságaik és helyzetük alapján összehasonlítható személyeket azonosan, míg az eltérőeket ne azonosan kezelje, értékelje. Így valósulna meg a férfiak és nők esélyegyenlősége és szűnne meg a nem alapú hátrányos megkülönböztetés. (Czibere, 2008)

Esélyegyenlőségnek nevezünk „mindazon jogi és nem jogi eszközök összességét, amelyek azt a végső célt szolgálják, hogy a nők, a férfiakkal egyenlő eséllyel érvényesülhessenek az élet legkülönbözőbb területein” mint oktatás, egészségügy, munkaerőpiac, szociális biztonság. (Czibere, 2008, 65. o.) Olyan támogató intézkedéseket jelent, amellyel a hátrányos csoportok, jelen esetben a nők, vagy férfiak hátrányai csökkenthetőek, leküzdhetőek. Az egyének annak ellenére érhetik el céljaikat, törekedhetnek a jobbra, hogy meg nem változtatható tulajdonságaik, hogy nőnek vagy férfiaknak születtek, hátráltatná őket ebben. (Czibere, 2008)

3. Esélyegyenlőségi dokumentumok, kezdeményezések az Európai Unióban és Magyarországon

3. 1. Esélyegyenlőségi törekvések, dokumentumok az Európai Unióban

Az első olyan lépés, amely azt szabályozta, hogy a férfiak és nők között nem lehet különbség a 1948-as, az ENSZ által elfogadott *Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata* volt. A nyilatkozat kimondja, hogy a férfiak s nők egyenjogúak, nem lehet megkülönböztetés nem alapján, valamint egy házasságban a férfit és nőt ugyanazon jogok illetik meg. (*Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*, 1948)

A következő dokumentum a *Római Szerződés*, a mely 1957-ben az Európai Közösséget létrehozó szerződés volt, és kimondta az „egyenlő munkáért egyenlő bér” elvét, ezzel megalapozva az esélyegyenlőségi politikák létrejöttét. A szerződés nem tér ki a munkakörökre, illetve a bérezésre. A fent említett elv mellett megjelent az egyenlő bánásmód gondolata is. A 70-es évektől kezdődően lett nagyobb szerepe az egyenlő bánásmódnak, ekkor léptek tovább az egyenlő bérezéssel kapcsolatos diskurzuson és dolgozták ki az egyenlő bánásmód irányelveit. 1999-től érvényes amszterdami szerződés tovább szélesítette, konkretizálta az esélyegyenlőségi törekvéseket. 2007-ben az európai uniós esélyegyenlőség

éve kapcsán született több kutatás a diszkriminációval és az ahhoz kapcsolódó attitűdökről. (Albert és Gyulavári, 2002; Niederfiringner, Soltész és Simonovics, 2013; Sík és Simonovics, 2008)

Az Európai Unió közösségének egyik alapelve a nők és férfiak közti egyenlőség megteremtése. Noha nem szüntették meg a különbségeket (kevés nő vezető pozícióban, alacsonyabb jövedelmű munkakörökben) jelentéseikben azt találni, hogy egyre több nő van jelen a munkaerőpiacon, valamint többen és jobb minőségű oktatásban részesülnek. Jelenleg a „Nők és férfiak közötti esélyegyenlőségre vonatkozó stratégia 2010-2015” nevű munkaprogram van hatályban. A jövő célkitűzéseit a *Nők chartája* tartalmazza: az egyenlő munkáért egyenlő bérezés (elgondolkodtató, hogy az egy 1957-es intézkedés része volt), egyenlőség a döntéshozatalban, gazdasági függetlenség, nemi erőszak megszüntetése, az esélyegyenlőség kiterjesztése az EU határain túlra. Az intézkedések hatásának, megvalósításának kontrolljaként minden évben jelentés készül: *A nők és férfiak közötti egyenlőségéről szóló jelentés*.

(http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/index_hu.htm)

3. 2. Esélyegyenlőségi törekvések, dokumentumok Magyarországon

A második világháború után hazánkban szovjet mintára formálták át a tradicionális női szerepeket a „dolgozó nő” típusára. A jogi lépésekkel kívánták megtámogatni azon törekvésüket, melynek első lépcsője az volt, hogy új, nőkre is teljes mértékben kiterjedő választási törvényt fogadtak el, 1945-ben. A magyarországi nők és férfiak közötti esélyegyenlőségi törekvések kiindulópontjaként az 1949. évi XX. törvényt, a Magyar Köztársaság Alkotmányát szeretném idézni: „ 66 § (1) *A Magyar Köztársaság biztosítja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében.*” (A Magyar Köztársaság Alkotmánya, 1949., 15. o.) A két nem esélyegyenlőségét kimondta az alkotmány, ezzel formailag megszüntette a nők hátrányos megkülönböztetésének lehetőségét, jogilag. A magyar jogrendszer biztosítja az „egyenlő munkáért egyenlő bért” elvének érvényesülését, amit a Munka Törvénykönyvének 5. §-a is megerősít. (Albert és Gyulavári, 2002; Pukánszky, 2006)

A fordulópont az esélyegyenlőség terén hazánkban 2003-benn jött el, amikor megszületett a 2003. évi CXXV. „*törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról*” címmel. A törvény meghatározza az egyenlő bánásmód megsértésének ismérveit (foglalkoztatás során is), az előnyben részesítés részleteit, valamint a védett tulajdonságokat. A törvény megkülönbözteti a közvetlen- és közvetett diszkriminációt, a

zaklatást, a jogellenes elkülönítést, valamint a megtorlást. A rendelkezés egyúttal megalapította az *Egyenlő Bánásmód Hatóságot*, amely a törvény által meghatározott rendelkezéseket igyekszik megvalósítani, betartatni 2005 óta. (Niederfiring, Soltész és Simonovics, 2013; Sík és Simonovics, 2008)

Magyarország Alaptörvénye (2012. január. 01.), így fogalmazza meg az egyenlő bánásmódról szóló törekvéseit: „(3) A nők és a férfiak egyenjogúak.” (Szabadság és felelősség, XV. cikk) (Magyarország Alaptörvénye, 2012)

Az előzőekben bemutatam a férfiak és nők közötti esélyegyenlőséget biztosító törvényi kereteket, azonban úgy gondolom, noha a fent említett törekvések több tíz évesek, még mindig nem tudták teljesen felszámolni a nemek közötti diszkriminációt és egyenlőtlenséget. A törvényi háttér megteremtésénél nagyobb feladat a diszkrimináció leküzdése. Úgy is mondhatnánk, hogy az egyenjogúság megvalósult azonban az esélyegyenlőség még várat magára.

4. A nők helyzete Magyarországon

Amíg a kormányok törvénybe iktatták céljaikat, törekvéseiket, mi történt a nőkkel, változott-e a helyzetük, mi a jelenlegi helyzet, hogy érzik magukat; országunk hol áll a női-férfi esélyegyenlőség megvalósításának terén? Ezek csupán olyan kérdések, amelyek megválaszolása elengedhetetlen a továbblépés szempontjából.

Az alábbiakban a közelmúlt nők helyzetével kapcsolatos kutatásait kívánom bemutatni a teljesség igénye nélkül.

4. 1 Gender Gap Report 2013-2014

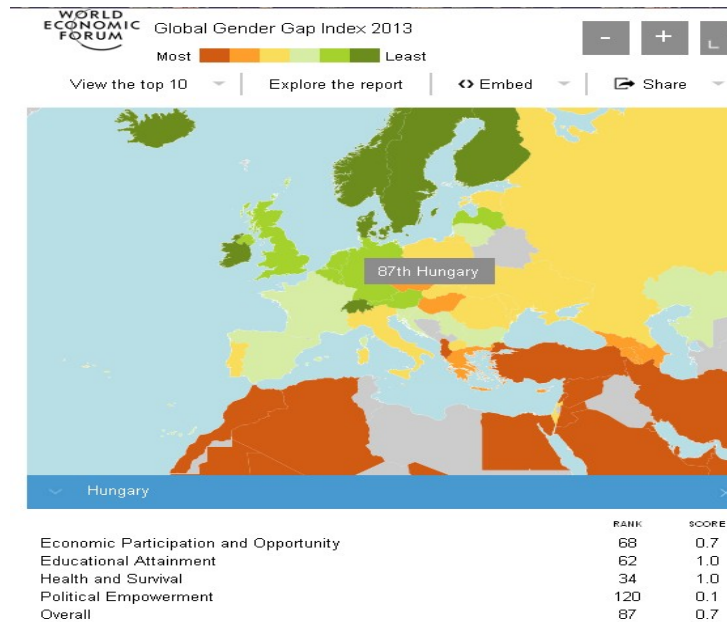
A Világgazdasági Fórum (World Economic Forum) 2006 óta végez felméréseket a nemek közti esélyegyenlőség terén, a gazdasági helyzetet, oktatást, egészségügyet és politikai részvételt vizsgálva. Az egyes országok (számuk évről-évre növekszik) maximum 1 pontot érhetnek el a különféle területeken.

A 2013-as *Gender Gap Report*-jában, amelyben 136 országot hasonlítanak össze a nemek közti egyenlőség alapján, hazánk a 87. helyen végzett. Ez azt jelenti, hogy az Európai Unió országai közül, Magyarország az utolsó, Európában is csak három ország van utánunk: Albánia, Örményország és Azerbajdzsán. Bolíviában, Ugandában, Mozambikban és Botswanában is kisebb a nemek közti különbség, mint hazánkban. (*The Global Gender Gap Report*, 2013)

A jelentés négy dimenzióban vizsgálta az országokat:

- A nők gazdasági részvétele és lehetőségei: 68. hely.
- A nők iskolai végzettsége: 62. hely.
- A nők egészségi állapota és túlélési esélyei: 34. hely.
- A nők politikai szerepvállalása: 120. hely. (*The Global Gender Gap Report, 2013*)

1. számú ábra: Magyarország értékei a 2013-as GGG Report szerint.

(Forrás: <http://www.weforum.org/issues/global-gender-gap>)

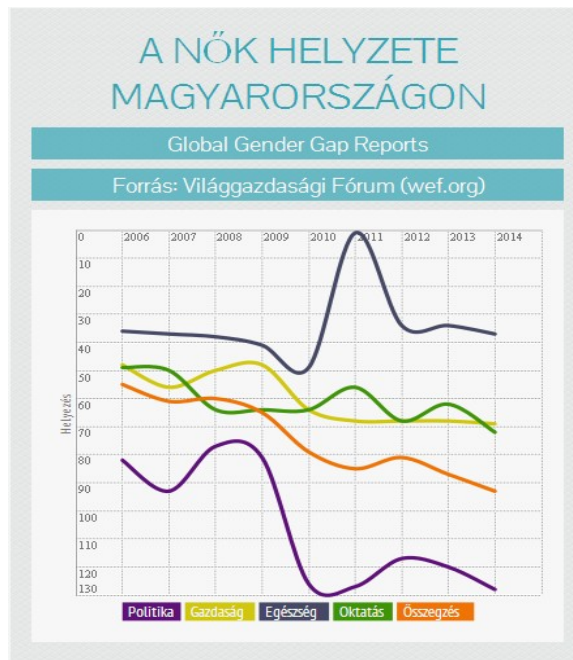
A 2014-es felmérés, noha hivatkoznak arra, hogy általában túl sok információt súlyoznak ezért nem teljesen pontos, mégis megmutatja, hogy a magyarországi helyzet még mindig nem változott a nemek közötti esélyegyenlőség terén: a tavalyi 87. helyezéshez képest idén a 93. helyet foglalja el Magyarország. Iskolai végzettség alapján a 142 ország közül, idén a 71.-ek lettünk. A gazdasági lehetőségekre 0,97 pontot, az oktatásra 0,99 pontot, az életesélyek és egészségi állapotra 0,97 pont, és a politikai helyzet 0,64 pontot kapott. (*The Global Gender Gap Report, 2013*).

A jelentés sok kritikát kapott amiatt, hogy a két nem esélyegyenlősége helyett a nők esélyegyenlőségét vizsgálja, elfedve azokat a területeket ahol esetlegesen a férfiak lennének hátrányban. Eszerint nem a nők elnyomása a fő probléma, hanem az, hogy Magyarországon nagyok a nemek közötti különbségek a különböző területeken. (http://valodiegyenloseget.blog.hu/2014/11/05/gggindex_a_felvezeto_lista_a_nemek_kozti_egyenlosegrol?utm_source=bloghu_megosztas&utm_medium=facebook_share&utm_campaign=blhshare)

Ami véleményem szerint szomorú a GGG Report-tal kapcsolatban az az, hogy mindenki úgy értelmezheti, ahogyan saját világnézete diktálja és hiányolom a szakszerű, az adatok mögé néző és főképp egységes elemzést. Azonban nem hanyagolható el az a kép sem,

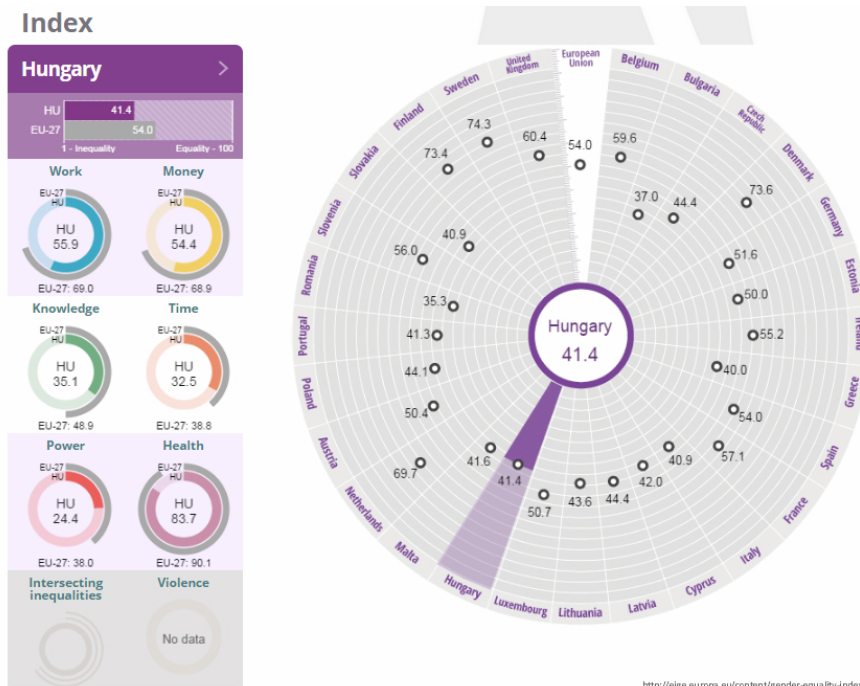
amit a vizsgálat fest, miszerint Magyarországnak van némi behoznivalója, alakítani valója a nemek esélyegyenlőségét illetően, mint a tények, mint pedig a kommunikálás szempontjából.

2. számú ábra: A nők helyzete Magyarországon a GGG Repot-okat összehasonlítva.

(Forrás: <http://feminfo.444.hu/2014/10/28/rosszabbul-elunk-mint-negy-eve/>)

3. számú ábra: Magyarország értékei a 2014-es GGG Report szerint. Az Európai Unió országainak eredményei.

<http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index/#?country=HU>

(Forrás: <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index/#?country=HU>)

Meg kell említenem, hogy a nőkkel és férfiakkal kapcsolatos tanulmányok, kutatások legtöbbször témája a kereseti különbség, a foglalkoztatási különbségek aránya, statisztikai adatokkal alátámasztva, azokat elemezve. Hiányolom, hogy az adatok mögé nem merészkednek az ilyen elemzések, ahogyan az okokat firtató tanulmányok sem kapcsolódnak össze a statisztikai adatokat közlő társaikkal.

5. Nemek esélyegyenlősége az oktatásban

A vizsgálódásom szempontjából az egyik legjelentősebb téma a nemek esélyegyenlősége, a nemek szerinti diszkrimináció az oktatásban és az ehhez kapcsolódó magyarázatok.

A nemek alapján történő megkülönböztetés talán nem annyira közvetlen, mint például az etnikum alapján történő diszkrimináció, azonban létezik és egyes kutatások szerint alapjai lehetnek a későbbiekben az élet más területén a nőket ért hátrányos megkülönböztetésnek, valamint, annak a ténynek, hogy Magyarországon, csak a „mutatóban” vannak jelen vezető beosztásban (oktatás, kereskedelem, politika) nők, vagy a férfiakhoz képest több energia befektetése árán jutnak hozzá azokhoz.

(palyazat.gov.hu/download/8632/A7_Nemek%20es,lyegy.Ltmutat~.pdf)

A nemekre vonatkozó megkülönböztetés az iskolában megjelenhet sztereotípiák, előítéletek, attitűdök, túláltalánosítások formájában, még az iskolai szocializáció különféle szintjein is. Megjelenik a tankönyvek sztereotip illusztrációiban, a tananyag kisebbségeket, köztük a nőket is, kihagyó tartalmaiban, valamint a tanárok tudatos vagy nem tudatos szerepmintáinak, attitűdjeinek átadásában.

(palyazat.gov.hu/download/8632/A7_Nemek%20es,lyegy.Ltmutat~.pdf)

A nemek esélyegyenlőségének megjelenésével az oktatásban foglalkozó kutatásokat megfigyelésem szerint az óvatosság jellemzi: a nők oktatástörténetével, foglalkoznak a nemek reprezentációjával, a nők ábrázolásával a tankönyvekben, a nők arányával a felsőoktatásban, ehhez kapcsolódóan munkaerő piaci hátrányaikkal nagyobb arányú részvételük ellenére.

Számomra ez a téma nagyon tág válaszokat tartogat, hiszen viszonyítás, egyéni vélemény dönti el, hogy melyik nőnek mi számít hátrányos megkülönböztetésnek: a skála az iskolai szexista kijelentésektől kezdve egészen a nem alapján történő szegregációig terjed.

Mindenekelőtt fontosnak tartom áttekinteni a nőnevelés legfontosabb állomásait, történelmét.

5. 1. Nőnevelés az évezredek tükrében

5. 1. 1. Nőnevelés az ókorban és a középkorban

Az ókorban a leányok nevelésének célja az volt, hogy hűséges feleségek illetve jó anyák váljanak belőlük. Ebből következik, hogy a nő legfőbb szerepe az volt, hogy életképes gyermeket szüljön, lehetőleg fiút, és felnevelje azokat, vezesse a háztartást és rendelkezzen az ahhoz szükséges készségekkel. Kevesen tanultak meg írni, olvasni, illetve kevesekből lett tudós nő, aki oktathatott, valamint őket vak gyűlölet övezte tevékenységükért. (Pukánszky, 2006)

A kereszténység Újtestamentumban enyhülni látszó nőkép, a gyakorlatban nem látszott megvalósulni: a nőket az esendőség, a szellemi alacsonyabb rendűség, a testi gyengeség és a bűnre való hajlandóság jellemezte a kora keresztény korszaktól kezdve az egész középkorban, melynek motívumai egészen a XIX. századig megtalálhatóak. A lányok nevelésében a minta Szűz Mária volt: a leány gyerek legyen szelíd, ájtatos, szemérmes, a világ dolgaiban tudatlan, tanítsák meg írni-olvasni, valamint a nőknek való házimunkára, mindezt segítő-támogató módon. Ez a szellem hatja át a keresztény nőnevelést évszázadokon keresztül. (Pukánszky, 2006)

A középkori gondolkodókat is foglalkoztatták olyan kérdések, melyek a nők társadalmi helyzetéről szóltak: nők oktatása-nevelése, magántulajdon, politikai szerep, a nők szabadságjogai. A vita alakulásához hozzájárult Christine de Pisan, író, aki kiállt a nők mellett a nőellenes vádaskodásokkal szemben, azonban a nők társadalmi korlátainak tudatában még nem foglalt állást az egyenjogúság mellett. (Pukánszky, 2006)

A középkorban a nők nevelése három szintéren zajlott: a kolostorokban, a városokban illetve a nemesi származású hölgyek nevelése, a nemesi udvarokban. A női szerzetesrendek a férfi rendekkel párhuzamosan jöttek létre, valamint ugyanazokat a szigorú szabályokat követték működésük során. Később kialakultak „világi” rendek is, melyek oktatási, betegellátási illetve egyéb jótékony tevékenységekkel foglalkoztak. A kialakuló apácarendek főként nemesi származású nőket vettek fel rendükbe, anyagi hozzájárulás fejében: az így vagyona szert tett rendek megalapozták a szerzetesnők tanításához szükséges javakat. (Pukánszky, 2006)

Elsődleges kritérium volt az írni-olvasni tudás, volt lehetőség a szerzetesnői életre készülők „előoktatására”, hogy belépésükkor rendelkezzenek a megfelelő ismeretekkel. Az oktatás mellett fontosnak tartották a növendékek szeméremre, alázatra és engedelmességre

nevelését valamint a helyes magatartásformák kialakítása, a kolostori élet megismerésével. A XIII. századik több tudósnő is akadt az apácák között, akik műveltségükkel néhol meghaladták a kor férfiai. Az a tendencia, amely az intellektus növelését célozta a századok során leépült, helyét átvette az „intenzív vallásos érzelmekkel teljes lelki élet”. (Pukánszky, 2006, 28. o.) (Pukánszky, 2006)

A nemesi származású nők tanítása elemi szükséglet volt, hiszen a hűbértartó vezetésére férje távollétében rá maradt. Az írás-olvasás készségén túl rendelkeznie kellett a gazdaság vezetéséhez szükséges ismeretekkel: pénzügyek, gazdálkodás, harcászat, orvoslás valamint éneklés, tánc, francia nyelv, illemszabályoknak megfelelő viselkedés. Az olvasás, művelődés szintén hozzátartozott a nemes hölgyek mindennapjaihoz, egészen a XIII. századik, amikor az egyetemek alapításával párhuzamosan kiszorultak a magasabb műveltségi körökből. A középiskolák és a felsőoktatás nem adott lehetőséget a nők továbbképzésének. (Pukánszky, 2006)

A XII-XIII. századi városokban kialakult az igény vallási iskolák mellett az anyanyelven oktató világi iskolák létrehozására, ahol a fiúk és a lányok is olvasni, írni és számolni tanulhattak – azonban ez csak a vagyonosabb polgári családok gyermekeinek kiváltsága lehetett. A lányok oktatása tízedik életévükben általában befejeződött, azonban volt rá példa, hogy tovább folytathatták tanulmányaikat latin nyelven, valamint néhol a céhek is megengedték kézműves mesterség tanulását lányok számára. Azonban a XVI-XVII. században a nők munkavégzése beszűkült, a ház közüli munkák elvégzésére korlátozódott. (Pukánszky, 2006)

A nők megítélése a XVIII. századi felvilágosodás és humanizmus hatására sem változott: a nő még mindig másodrendűnek számított, jogait, oktatásukat nem bővítették valamint a nőkről szóló írások között egyre erőteljesebben voltak jelen a nőellenes, *mizogin* (nőgyűlölő) hangok. (Pukánszky, 2006)

5. 1. 2. Nőnevelés a XVIII. századi Magyarországon

Hazánkban az Árpád-kortól kezdődően a nők nagyobb szabadságjogokat élveztek, mint Európa más országaiban: volt vagyonuk, örökölhettek, vásárolhattak gyám felügyelete nélkül. Az Anjou-korban ugyan bevezették a férfiágú öröklést, mégis a „leánynegyed” (az apa negyed vagyona, mely megillette a leánygyermeket, ha földtelen nemeshez vagy jobbágyhoz ment feleségül) valamint a „fiúleányság” (lányok „fiúsítása” ha nincs fiú örökös, hogy a lány gyermek is örökölhessen) intézménye is védte a nők érdekeit. A nők körülbelül a XVIII. századig nem vették fel férjük nevét, özvegyként függetlenné váltak, politikai rangokat

örökölhettek férjüktől (ispán). A magyar királynék a Habsburg-ház uralkodásáig férjük társai voltak az uralkodásban, nem pedig alattvalóik, így társuk halálakor uralkodhattak, míg gyermekük nem vette át a hatalmat tőlük. (Pukánszky, 2006)

A XVIII. század közepén a magyarországi nők megbecsülése is idomult az európai gyakorlathoz, megjelentek hazánkban is a nőket lekicsinylő, nőellenes eszmék. A nők alárendeltként léptek be a házasságba, társadalmi státuszuk férjüket követte. A nőknek magázniuk kellett férjüket illetve fiúkat, míg lányukat tegezheték, illetve a lányoknak is magázniuk illett édesapjukat. Fiatalon, kiszolgáltatottan adták a lányokat, nőket férjhez, nem volt szabad férjválasztás számukra. A házasságban kettős mérce uralkodott, ha a házastársak nem illettek össze, akkor megengedett volt a férj számára a kicsapongás, míg a nőknek, engedelmesnek és hűségesnek kellett maradniuk. (Pukánszky, 2006)

A XVIII. században Magyarországon a lányok oktatását-nevelését női tanító rendek végezték. A Pázmány Péter által behívott *angolkisasszonyok* 1627-ben, Pozsonyban alapították első nevelő intézetüket, majd 1770-ben Budán hoztak létre nyilvános iskolát valamint egy bentlakásos leánynevelő intézetet. Az *orsolyiták* 1676-ban Pozsonyban alapítottak először iskolát, majd terjeszkedtek további magyar nagyvárosokba, mint Kassa, Sopron, Nagyvárad. Ezekben a zárdaiskolákban írást, olvasást, kézimunkát, éneklést, táncot, rajzot, német és francia nyelvet tanultak a lányok. Dacára az iskolák alapításának még mindig igen kevés lányt járatnak iskolába ezzel is a nők tudatlanságának elősegítése volt a cél. (Pukánszky, 2006)

5. 1. 3. Nőnevelés a XIX. századi Magyarországon

A XVIII. század végétől kezdődően hazánkban megélénkült a nők helyzetével, iskoláztatásával kapcsolatos közdiskurzus: többségben voltak azok, akik a nőkhöz illő tudás gyarapítását szorgalmazták, voltak, kevesen ugyan, akik a nők magasabb oktatását szorgalmazták, azonban a nők és a férfiak egyenlő jogait az iskoláztatásban senki sem vetette fel. De hogy is vethették volna fel az egyenlőséget az oktatásban, ha a nők és a férfiak megítélése sem volt egyenlő. (Pukánszky, 2006)

A század elején még mindig él a csendes, engedelmes, tudatlan nő képe, akit esetleg azért lenne érdemes tanítani, hogy férjének érdekes társa legyen. Azonban egy kibontakozó vitában megjelentek azon gondolatok, hogy érdemes lenne nőnevelő intézményeket alapítani, hiszen a nők ugyanannyi ismeretanyagot képesek megérteni illetve elsajátítani, mint a férfiak. (Pukánszky, 2006)

A kor nőneveléssel és a nők helyzetével foglalkozó gondolkodója volt *Fáy András*, aki írásaiban nőnevelési reformokról beszél, azonban nem gondolja, hogy meg kellene változnia a nők és férfiak közti viszonyoknak. *Brunszvik Teréz*, akinek nevéhez kötődik az első magyar kisdédóvó intézet megalapítása, szintén foglalkozott élete folyamán a nők helyzetével, a nőnevelés fejlesztésének igényével. Gondolataival egy erőteljesebben változtatni kívánó vonulatot képvisel, úgy gondolta, hogy a nőknek is részt kell venniük a felsőbb oktatásban illetve, az elvont ismeretek tanulása helyett, ő a gyakorlati, természettudományos képzést tartotta elsődlegesnek a nők számára. (*Pukánszky*, 2006)

A fent említett, *Fáy András* és *Brunszvik Teréz* is papírra vetett egy-egy tervezetet leányképző intézmények felállítására, azonban gyakorlatban egy harmadik személy, *Karancs Teréz* törekvései valósultak meg, aki 1846-ban hozott létre Miskolcon egy leánynevelő intézetet. Ez a nevelde még mindig elsősorban a családi életre készítette fel a lányokat, dacára annak, hogy létrehozója valószínűleg látta az esélyegyenlőséget – elméletben. Ezzel párhuzamosan *Teleki Blanka* grófnő nyitott Pesten hasonló intézetet, ám ő a főnemesi családból származó lányokat kívánta anyanyelven, a magyar kultúra jegyében nevelni. A grófnő nyíltan kiállt a nők emancipációjáért valamint az egyetemek megnyitását sürgette a nők számára. Ezek után hazánkban sorra nyíltak meg magánkézben lévő leányképző intézetek. (*Pukánszky*, 2006)

A polgári iskolákban a lányok oktatása a fiúkéval együtt folyt; ez nem pedagógia célzattal, hanem a praktikum miatt történt így. Az 1806-ban kiadott második *Ratio Edicationis* a leánynevelés elkülönítését és leányiskolák felállítását szorgalmazta. Nem csak nemek, hanem társadalmi helyzet alapján is megosztotta a rendelkezés a lányokat: külön kívánta a parasztok, a polgárok és a nemesek leánygyermekét nevelni. 1845-ben az elemi oktatás két tagozatra bomlott, amelynek alsó tagozatának két osztálya mindenki számára kötelező volt. Elmondhatjuk, hogy ebben az időszakban a lányok kevesebben vettek részt az oktatásban, kevesebb ismeretanyagot kaptak és kevesebb ideig is jártak iskolába. 1855-ben, Pesten nyílt meg az első tanítóképző intézet az angolkisasszonyok vezetésével: két évfolyamos volt, és a vizsga letétele után jogot adott a népiskolákban való tanításra. (*Pukánszky*, 2006)

1868-ban létrehozták a hat osztályos elemi népiskolát és bevezették a hattól tizenkét éves korig tartó tankötelezettséget. A két nemet még mindig külön oktatták, azonban tananyaguk már egységes volt. Létrehozták a polgári iskolát, amely az elemi iskolára épülve a fiúknak hat, a lányoknak négy évig tartott. Ez a törvény alapította meg a tanítónő képző intézményeket, melyekbe a négy elemi osztályt elvégzett leányok nyerhettek felvételt. A képzés három évig tartott azonban a tanítónő képzés és a tanító képzés tartalma illetve

komolysága még mindig nem egyezett meg. Az első tanítónő képző intézetet 1869-ben nyitották meg Budán, majd Kolozsváron, Szabadkán, Pozsonyban és Győrött. Ettől kezdve folyamatosan nőtt a tanítóképzők illetve az ott képzettek száma, melynek egy kormányzati rendelet vetett véget, amely megszabta, hogy a tanítóképzőt végzetteknek öt évig a pályán kell maradniuk, különben vissza kell téríteniük képzésük költségeit az államnak. Az intézkedése dacára sem csökkent drámaian ezen iskolatípus népszerűsége, az 1913-as évben a tanítónők száma meghaladta a férfi tanítókéét. (Pukánszky, 2006)

Magyarországon, Európa más országaihoz hasonlóan már a XIX. század végén látták a nők jogaiért küzdő mozgalmak, hogy a nők egyenjogúságához vezető úton a legfontosabb lépcső a nők magasabb iskolázottsága. Ezen felbuzdulva az Országos Nőképző Egyesület küzdelmének nyomán 1875-ben megnyílt az első állami hat évfolyamos felsőbb leányiskola: négy elemei osztály elvégzése után lehetett felvételt nyerni, majd két éves előkészítő után következett a négy évfolyamos középiskola. Ezen iskolatípus sem jogosított még az érettségi vizsga letételére, hanem „célja a humán műveltségű családanya és feleség szerepkörére való felkészítés volt” (Pukánszky, 2006, 130. o.). 1895-ben tették először lehetővé a nőknek, hogy magán érettségi vizsgát tegyenek, valamint, hogy mint magántanuló elvégezhessek a középiskolát, 1896-ban pedig megalapították az első leánygimnáziumot. Még érzékeltette magát a nőies jelleg azonban már a felsőoktatásba lépéshez szükséges érettségi bizonyítványt adott ki. (Pukánszky, 2006)

A felsőoktatás terén az áttörés 1895-ben jött el a nők számára, amikor is megnyitották előttük az egyetemek bölcsészeti és orvosi karát, valamint a gyógyszerészeti tanfolyamot. A rendelet egyúttal lehetővé tette a külföldön nők által megszerzett diplomák honosítását is: ez tizenöt év után megengedte az első magyar orvosnőnek, Hugonnai Vilmának, hogy praxisát megkezdje. Noha a nők felvétele az egyetemekre nagy lépés volt az egyenjogúság felé, azonban a közgondolkodás, még mindig nem engedhette meg a nők teljes térhódítását a felsőoktatásban: a három fent említett karon kívül a többi elzárkózott a nők képzésétől, minden felsőoktatásban továbbtanulni kívánó hölgynek, a vallás- és közoktatási miniszter engedélyét kellett kérnie, valamint 1904-től kezdve csak jeles érettségivel tanulhattak tovább. A nők egyetemi tanulmányait még sok-sok évig korlátozták, valamint a parázs viták ezzel kapcsolatban nem hunytak ki, hol az ellene, hol a mellette tábor fejtette ki véleményét a nők felsőoktatásba való létéről – még mindig a család egységét látták felborulni benne. (Pukánszky, 2006)

5. 1. 4. Nőkép és nőnevelés a XX. században

A századfordulót kettősség jellemezte a nők ügyének kapcsán: a század közepén kibontakozó és teret hódító nőjogi törekvések a XX. száza első negyedében elérték a választójog nőkre való kiterjesztését (Magyarországon 1919, korlátozva 1922-ben), azonban a nők társadalmi szerepe még mindig a kifinomult ízlésű feleség és anya státuszt tartotta meg. (Pukánszky, 2006)

Az első világháború borzalmait azonban arra készítette a nőt, hogy önállósodjanak, a hátszínre lépve részt vegyenek a termelésben, a szolgáltatóiparban, pótolják a hiányzó tanítói létszámot, és megnöveljék az egyetemen tanulók számát. Voltak azonban, akik ápolónőként, katonaként a fronton is részesei voltak a csatáknak. Ez ahhoz vezetett, hogy a női egyenjogúságot, önállóságot kezdték jobban elfogadni, azonban az ellenzői tábor ugyanúgy erős maradt, támadásait pedig tudományos alapokra helyezte át. (Pukánszky, 2006)

Az, hogy a nők a háború alatt a férfiak munkáját végezve, jó fizetést kapva, megízlelték az önállóságot és a szabadságot, elvezetett odáig, hogy a '20-as években kialakult a modern nő képe. A modern nő, aki önálló, felszabadult és küzd a hagyományos felfogás kereteivel. Azonban ez a szabadság nem tartott sokáig a nők számára, hiszen a háború után az államok azon igyekeztek, hogy visszaállítsák a nők tradicionális szerepét: háziasszony és családanya. (Pukánszky, 2006)

Magyarországon is hasonló tendencia zajlott le: kezdetben a modernizáció majd a hagyományhoz való visszatérés, visszakényszerítés volt a meghatározó. A nőtől elvárt szerep a két világháború között ismét az otthon meleg légkörének megteremtése, berendezése, valamint a háztartás vezetése volt. Azonban mindezen törekvések sem tudtak gátat szabni annak a tendenciának, hogy egyes nők nem kértek a családi idillből, hanem munkát vállaltak és önállóságra törekedtek. Jellemzően egyre több nő lépett be a munkaerőpiacra, rendelkezett magasabb végzettséggel, amely érdemessé tette magasabb pozíciók betöltésére – ez a folyamat sem jelentett nagyobb fejlődést, még mindig az alacsonyabb presztízsű munkaköröket töltötték be nők, sőt lassan elkezdődött kiszorításuk a munkaerőpiacról. (Pukánszky, 2006)

A második világháború utáni gazdasági fellendülés a nők helyzetének javulását sejtette, azonban folytatódott a 1920-30-as években megkezdődő szétválás a munka világában: kialakultak a nőiesnek számító szakmák, amelyben kevés férfi dolgozott és az alacsony megbecsülés jellemezte. Nem változott a nők hagyományos szerepe sem a háború után egy ideig, sőt ha netán munkát vállalt ugyanúgy a házimunka, a háztartás vezetése rá hárult. A nők növekvő részvétele a felsőoktatásban elősegítette emancipációjukat azonban

megszilárdította hagyományos szerepüket: egyrészt ezen időszakban megugrott a nők száma a felsőoktatásban másrészt kialakult a nevek szerinti differenciálódás az iskolarendszerben (női szakmák, női szerepekre való felkészítés). (Pukánszky, 2006)

Az 1970-es évekre mind nagyobb hangsúly terelődött a nők és férfiak közötti esélyegyenlőségre az oktatás terén, megfogalmazták, hogy a nőket ugyanolyan minőségű és mennyiségű oktatás illeti meg, mint a férfiakat, minden iskolai szinten. A nők számának további növekedése a felsőoktatásban látszólagos bizonyosságot adott az nemek közötti egyenlőségre, azonban elmondható, hogy a XX. század második felében is markánsan elkülönülnek a jellemzően „férfias” és „nőies” szakok. (Pukánszky, 2006)

5. 1. 5. Nőkép és nőnevelés a XX. században Magyarországon

A két világháború között Magyarországon még mindig népszerűek voltak a *tanítóképző* intézetek: oka, hogy sok nőnek kellett eltartania saját magát, illetve a kor felfogása szerint, a nő feladata a gyermeknevelés, miatt ez a pálya elfogadottnak számított. Egy 1926-os reformmal háromfelé osztották a nők számára a középfokú oktatást. Ezzel a tervvel az egyenlő esélyeket kívánták megteremteni fiúk és lányok között az egyetemre való bejutás terén. Létrehozták az úgynevezett *leánylíceumot*, itt modern nyelveket, természettudományt illetve művészetet oktattak, a *leánykollégiumot*, ahol az általános, magasabb szintű női hivatáshoz szükséges tudást szerezhették meg, valamint a *leánygimnáziumot*, amely az egyetemre illetve főiskolára készítette fel a lányokat. Ezek az iskolatípusok nyolc évfolyamosak voltak, felvételt a tizedik életévüket betöltött lányok nyerhettek, akik elvégezték az elemi népiskola negyedik osztályát. (Pukánszky, 2006)

1926-ban Klebersberg rendelete eltörölte azt, hogy a nők csak jeles érettségivel iratkozhatnak be az egyetemre. 1927-ben megnyíltak a természettudományi-, közgazdasági-, kereskedelmi-, mezőgazdasági karok, a testnevelési és műszaki főiskolák. 1934-ben egységesítették a középfokú oktatást és létrehozták a gimnáziumot, azonban ez még nem volt koedukált. Ezen iskolatípus nyolc osztályos volt, megegyezett a két nem tantárgyainak készlete azonban az óraszámok eltérőek voltak, melyet a két nem közti különbséggel magyaráztak. (Fényes, 2010; Pukánszky, 2006)

A nők hátránnyal indultak a kollégiumi felvételin, sokukat gimnázium helyett ipari középiskolába, egyetem helyett főiskolába terelték. A világválság után az egyetemek kvótát húztak a női tanulók számának maximalizásáért: az orvosi karon 30%, a gyógyszerész tanfolyamon 50% valamint a bölcsészkaron 30%-os a kvóta. Az egyetemen tanuló nők, a

diplomások nagyobb arányban voltak városiak, jómódúak és nagy arányban a zsidó felekezethez tartoztak. (Fényes, 2010; Pukánszky, 2006)

1945-ben teszik kötelezővé az egységes nyolc osztályos oktatást, valamint 1950-ben az általános- és középiskolákban is visszaállítják a középkor óta elfeledett koedukált oktatást. 1948-ban az iskolák államosítása is megtörtént, ennek következtében 1949-ben kialakították a négy évfolyamos gimnáziumokat, valamint a speciális szakképzést adó négyéves középiskolákat. A szocialista világ jellegzetes törekvése volt, hogy a kemény fizikai igénybevétellel járó szakmákba (traktoros, bányász) nőket toboroztak – a terv azonban, hogy mezőgazdasági gépkezelőket és bányászokat képezzenek nem valósult meg. (Pukánszky, 2006)

1946-tól a felsőoktatás minden karára a nők korlátozás nélkül beiratkozhattak. Fokozatosan emelkedett a nők aránya az egyes szakokon és a 1980-ra a felsőoktatásban tanulók fele nő volt, ami 1990-re tovább emelkedett. A legjobban fejlődő felsőoktatási ágazatban a pedagógusképzésben a nők aránya még mindig magas. (Fényes, 2010; Pukánszky, 2006)

A szakmunkásképző iskolákban férfiak, a gimnáziumokban a nők vannak többségben, szakközépiskolában kiegyenlített az arány, a felsőoktatásban azonban szintén a lányok vannak többségben. Napjainkban a nők száma a felsőfokú képzettségi szinteken felfelé haladva csökken (vertikális szegregáció). A szakok szerinti megoszlást vizsgálva azt láthatjuk, hogy természettudományi-, agrár- és műszaki szakokon több a férfi, amíg a tanárképző-, bölcsész- és társadalomtudományi szakokon több a női tanuló (horizontális szegregáció). (Fényes, 2010)

5. 2. Vertikális és horizontális szegregáció nemek szerint az oktatásban

A nők alacsonyabb presztízssű szakokon tanulnak, kevésbé elismert pálya vár rájuk, kevesebb jövedelemmel, amely negatív hatással van a nők érvényesülésére. A *horizontális szegregáció* azt jelenti, hogy az oktatásban vannak olyan szakok ahol tipikusan több nő tanul (tanárképzés) és vannak tipikusan férfias szakok (fizikus, informatikus, mérnök). A *vertikális szegregáció* jellemzője, hogy a felsőoktatásban felsőbb szintek felé haladva kevesebb a nő. Ugyanezt a munkaerőpiacra levezetve: vannak elnőiesedett illetve elférfiasodott munkakörök (horizontális szegregáció), valamint a vertikális szegregációt átültetve: kevés nő tölt be vezető szerepet. (Fényes, 2010)

Mik lehetnek a szegregáció okai? Egyes kutatók a szocializációban látják az okot: a szülőknek és a tanároknak is más-más elvárásai vannak a fiúkkal (jók matematikából) és a

lányokkal (jó olvasásból) szemben is, ami okozhatja az eltérő tanulási utakat. Ha egy lány jó matematikából, akkor szorgalma, azonban ha egy fiú, akkor tehetséges. A lányok külső oknak tulajdonítják sikerüket, a kudarcot belsőnek, míg a fiúk fordítva. A nőknek kisebb az önbizalmuk a magas presztízsű állás betöltésére. (Fényes, 2010)

Ezt a nézetet hirdeti a Katty Kay és Claire Shipman szerzőpáros, *Womenomics* című könyvükben: arról számolnak be, hogy magas beosztású interjúalanyaik legtöbbször úgy gondolta, hogy a szerencsén múlott, hogy megkapták az állást, nem érdemelték ki, vagy ők a legalkalmasabbak az adott pozíció betöltésére. A szerzőpáros is arra a következtetésre jutott, hogy az önbizalom szakadék (the confidence gap) létrejöttéhez hozzájárul a szocializáció, a lányok fiúktól jóval eltérőbb neveltetése. (<http://feminfo.444.hu/2014/04/22/neked-sincs-eleg-onbizalmad/>)

Más megközelítések szerint a fiúk és lányok eltérő kognitív képességei, készségei is okként szerepelhetnek: a lányok jellemzője a verbalizáltság, a logikai memória és a kreativitás egyes fajtái, míg a fiúkra az analitikus, aritmetikai és matematikai jobb teljesítmény. Ez az intellektuális teljesítmény más irányát, nem pedig egyik vagy másik felsőbbrendűségét jelenti. (Fényes, 2010)

A lányok karriertudatossága is a háttérben állhat: tudatosan választanak „női” foglalkozást. Jacobs kutatásai során arra jutott, hogy a nemi szegregációt a társadalmi nyomások és korlátok termelik újra, mellyel a férfiak és nők életükön keresztül találkoznak. (Fényes, 2010)

5. 3. A nők megjelenése a tankönyvekben és kötelező olvasmányokban

Ha a nők hátrányos megkülönböztetésének okait kívánjuk keresni az oktatás-nevelés felől közelítve, véleményem szerint érdemes áttekinteni azokat a tanulmányokat, melyek a nők reprezentációját kutatják, mind a tankönyvek, mind pedig a kötelező olvasmányok kapcsán.

Kereszty Orsolya tanulmányában összefoglalja azokat a tanulmányokat melyek a Magyarországi tankönyvek társadalmi nemek alapján történő elemzésével foglalkoznak. Bevezetőjében kitér arra, hogy a tankönyvek nem kisebb szerepet játszanak, mint attitűdök, élmények, érdeklődési körök, tapasztalatok variációit kínálják, melyek meghatározzák a gyermeki lét minden aspektusát. Többek között azt is a szocializáció során sajátítjuk el, hogy nemünkhöz mérten, hogyan kell viselkednünk, meghatározza nemi identitásunkat, melyben a tankönyvek, kifejezetten az alapvető ismereteket tartalmazó, készségfejlesztő, valamint a nyelvtankönyveknek van jelentős szerepe. A tankönyvek által közölt ismeretanyag

meghatározza a nemi identitás fejlődését, a nemekkel kapcsolatos sztereotípiák, illetve egyenlőtlenségek újrateremtését. (Kereszty, 2005)

A tankönyv a tantárgyhoz köthető tudás birtokosa, ugyanakkor a rejtett tanterv kapcsán a világ megértéséhez, megéléséhez szükséges tudásanyagot is tartalmazza. Ezért lehet a tankönyv a társadalmi egyenlenségek újrateremtője, sztereotípiák, előítéletek hordozója. Fontos, hogy a nemek közti esélyegyenlőséghez hozzájárulva a tankönyvek sztereotípiamentesen mutassák be az egyes nemek szerepeit, viselkedésmintáit. Kereszty tanulmányában felhívja a figyelmet arra, hogy a tankönyv mindig csak egyféle világot tud bemutatni, így más világok esetleg láthatatlanok maradnak. Ennek az a veszélye, hogy néhány tanuló világa, identitása kirekesztődik. A másik probléma a szerző szerint, hogy a tankönyv írójának illetve a tankönyvet kiadásra érdemesnek tartó kiadónak a világnézetei, értékei jelennek meg a tankönyvekben. A megoldást abban látja, hogy ha a különféle identitású tanulókat megtanítják kritikusan elemezni az egyes tankönyvek tartalmát, így a különféle értelmezések teret kapnak. (Kereszty, 2005)

A szerző azt a problémát is felveti, hogy a leány- illetve fiúgyermek iskolai személyiségfejlődésük során látnak-e olyan modelleket melyek nemi identitásuk fejlődéséhez szükségesek és vajon ezek a modellek ugyanazt jelentik-e mindkét nem számára, valamint megjelennek-e az egyes nemek által betöltött társadalmi szerepek, valamint milyen a reprezentációjuk a tankönyvekben. (Kereszty, 2005)

Czachesz Erzsébet, Lesznyák Márta és Molnár Edit Katalin ugyanebben a témában íródott értekezése rámutat arra, hogy a tankönyvekben a férfiak a fiúk tapasztalatai, gondolkodásmódja jelenik meg, a kötelező olvasmányok listája főképp férfi szerzők munkáit tartalmazza, ezáltal hiányzik a nők világának bemutatása. Így elvesznek fontos részletei a világ megtapasztalásának, amely mindkét nem számára fontos lenne. (Kereszty, 2005; Czachesz, Lesznyák és Molnár, 1996)

Kereszty úgy gondolja, hogy a tankönyvek szelektálnak, az olyan embertípusok, akik nem férnek bele a sztereotipizált tankönyvvilágba kizszorítódnak: így a tankönyvek szereplőinek többsége fehér bőrű, magasságuk és testalkatuk megegyezik, valamint középosztálybeliek és a férfiak és nők ábrázolása elkülönül. A témával foglalkozó kutatások összefoglalják, hogy a tankönyvekben alacsony a nők reprezentációja, nem életszerű a nők bemutatása, valamint jellemző a nukleáris családkép ábrázolása. (Kereszty, 2005)

5. 4. Kitekintés - Gender pedagógiák

Dolgozatomban nem léphetek túl anélkül, hogy ne ejtsek szót a „*feminista pedagógiák*”, egyes esetekben „*gender pedagógiák*”, véleményéről a nők és férfiak közti iskolai esélyegyenlőséggel kapcsolatban. A társadalomtudományok olyan szemléletmódja ez, amely a társadalmi nemek, valamint a feminizmus szemüvegén át vizsgálja a világot.

A *gender* nem más, mint a társadalmi nemet jelölő angol szó, amely köré szerveződött a nőkkel kapcsolatos alárendelő, diszkrimináló attitűd. A társadalmi nem azonban a nőket és a férfiakat egyaránt tartalmazza. Az egyenlőség a társadalmi nemek között akkor valósulhat meg, ha az adott egyén lehetőségei és jogai nem állnak összefüggésben nemével. (Czibere, 2008)

„A feminista pedagógiá(k) alkalmazzák a feminista elmélet(ek), kutatás, módszertanok eredményei; „módszereik alkalmazásakor előtérbe helyezik a női pszichikumot és a női értékeket.” (Kereszty, 2007, 2. o.) Véleményük szerint nemi szerepek társadalmilag meghatározottak, ebből kifolyólag a nők, lányok hátránnyal indulnak az oktatásban: szinte láthatatlanok a tankönyvekben valamint a nemi szocializáció során általuk elsajátított szerepek ne egyeznek az iskolában szükséges személyiségvonásokkal. A feminista pedagógiák célja az iskolai élet szexista és rasszista gyakorlatba való beavatkozás, valamint az egyenlőtlenségek újratermelésének megakadályozása. (Kereszty, 2007)

A társadalmi nem kategóriája nem része a pedagógiai diskurzus mindennapjainak. A feminista pedagógiák fő kérdései, hogy hogyan alakulnak a tanteremben, a tanórákon a hatalmi egyensúlyok, hogy mi tekinthető tényleges tudásnak, valamint arra törekszik, hogy olyan tudásanyag jöjjön létre, amely a nem, szerinte maszkulin történelmen alapul. A tudás átadása nem passzív folyamat, fontos a gyermek kritikus feldolgozása, saját nézőpont kialakítása. Véleményük szerint, mind a közoktatást, mind pedig a felsőoktatás, mentes a nemi nézőponttól. A szerző a feminista pedagógiák kapcsán problémásnak látja, hogy azok nem kerülnek bele a pedagógiai *mainstreambe*: csak a felsőoktatásban találhatók meg, egy-egy kurzus, szabadegyetem, civil kezdeményezés által. (Kereszty, 2006)

Thun Éva értekezésében szintén arra hívja fel a figyelmet, hogy gender alapú pedagógiák nem részei a pedagógiai párbeszédnek, valamint a pedagógusképzésnek sem. A szerzőnő úgy gondolja, hogy a gender elméletek azért nem lépnek be a pedagógusképzés anyagába, mert merőben felborítanák a hagyományos társadalmi nemi viszonyokat, amely az oktatási rendszer fenntarthatóságát veszélyeztetné. (Thun, 2006)

6. Nőkép – férfikép: változó nemi szerepek

Sokan gondolják úgy, köztük magam is, hogy változnak a női és férfi szerepek, átalakul a nőkről, férfiakra kialakított kép. Hogy merre tart a változás azt egyértelműen nem lehet meghatározni, azonban vannak erre vonatkozó kutatások, tanulmányok.

Az első ilyen kutatást a Férfiak Klubja nevű honlap, Nagy férfiteszt címmel tette közzé. Az on-line tesztet 7491 férfi töltötte ki, akik többségében 25 és 45 év közötti korosztályokból kerültek ki. A kérdőív a férfias értékekről, a férfiak jelen állapotáról illetve férfias problémákról kérdezte kitöltőit: melyek a legfontosabb férfias értékek, a dominancia-e a fontosabb vagy az elismerés, megbecsülik-e a férfiakat eléggé, valamint, hogy mit kell tenniük azért, hogy megváltozzon a férfiak megítélése.

(<http://ferfiakklubja.hu/sajto/hirek/4382-az-első-nagy-férfiteszt-eredményei>)

Az eredmények szerint a legfontosabbnak tartott férfias értékek a következők: humor, önállóság, lovagiasság, hűség, gyengédség. A macsóság, az uralkodás és a szolgáltság nem férfias érték, tulajdonság. A férfiak háromnegyede válaszolta, hogy a 15-25 évesek értékei térnek el legjobban a többi korosztálytól, amit ezen korcsoport válaszai is megerősítettek. Érdekes eredmény, hogy a válaszolók fele gondolta úgy, hogy az értékeket illetve a férfi szerepeket a médiából tanulják a fiatalok. A válaszadók kis százalékánál megjelentek a „*férfi a teremtés koronája*” illetve „*férfiuralom van, amit érvényesíteni is tudnak*” sztereotípiák.

(http://hvg.hu/plazs/20141021_Meglepo_eredmenyek_ezek_a_legfontosabbak)

A szerepek felcserélődéséről ír tanulmányában Ranschburg Jenő, aki szerint megjelentek a nőies férfiak és a férfias nők. Változni látja a klasszikus férfi (a versengő, a harcos, a családfenntartó, az erős, agresszív) illetve női (gondoskodó, kifinomult, törekeny, szelíd, kiszolgáltatott) tulajdonságokat. Fel kell tenni a kérdést, hogy vajon ezek a tulajdonságok velünk születettek, vagy meghatározott társadalmi szerepek, sztereotípiák, melyeket a szocializáció során sajátítunk el. A XX. század első évtizedeiben az utóbbi elv látszott helyesnek. Az 50-es években az agyféltekék használatával magyarázták a különbségeket: a lányok a bal féltekéjüket használják jobban, ahol a beszédközpont is található, a fiúk pedig a jobb agyféltekét, amely a térorientációért felel. Azonban egyértelmű választ a szerző nem ad a kérdésre. (Ranschburg, 2007)

Ranschburg szerint a férfiak „ösi” harca a hatalomért és a nők harca a férfiszerezésért átalakulóban van: a nők saját magukért vívnak harcot, a férfiak pedig az attraktivitásra helyezik át a hangsúlyt, megjelenik a metroszexualitás, a femininebb férfiak. A nők szerepei elférfiasodnak: férfias, stílus, öltözködés, késői gyermekvállalás, megjelent a szingli, maskulinabb nő. (Ranschburg, 2007)

6. 1. Maszkulinitás – feminitás dimenziója

A kutatásom szempontjából fontosnak tartom a maszkulinitás és a feminitás dimenziójának meghatározásához, melyhez segítségül Hofstede elméletét veszem alapul. Kutatásában azt vizsgálta, hogy mennyire különülnek el a férfias és nőies szerepek az egyes országokban. Azt találta, hogy *maszkulinnak* minősül egy társadalom, ha a nemek érzelmi szerepei elkülönülnek, a férfiaktól elvárt, hogy kemények és magabiztosak legyenek, az anyagi siker éltesse őket, a nőktől, pedig, hogy gyengédek, szerények legyenek és az élet minőségével törődjenek (Japán, USA, Nagy-Britannia). Feminin egy társadalom, ha a nemek érzelmi szerepei között átfedés van, a férfiakkal és a nőkkel szembeni elvárás is az, hogy gyengédek, szerények legyenek és az élet minőségével törődjenek (Svédország, Hollandia, Norvégia). (Hofstede, 2008)

Egyének rendelkezhetnek egyszerre feminin és maszkulin tulajdonságokkal, de társadalmak, csak femininek, vagy maszkulinak lehetnek. Magyarország a felmérés szerint erősen feminin társadalommal rendelkezik. (Hofstede, 2008)

A femininebb társadalmakban a cél az, hogy a férfiak és nők egyaránt vegyék ki részüket az otthoni és a munkahelyi munkából, kicsi a nemek közötti különbség. A maszkulin társadalmakban a nők felszabadítása pedig a nők beengedését jelenti a férfiak által birtokolt pozícióba. A maszkulinabb társadalmakban a nők azért küzdene, hogy megkapják ugyanazokat a jogokat, mint a férfiak, míg a femininebb országokban a férfiakkal együtt kívánja megváltoztatni a társadalmat, felszabadítani a férfiakat is. (Hofstede, 2008)

II. A KUTATÁS

1. A kutatás kérdései

- *Érte-e a nőket hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanáraik által, azért mert nők?*
- *Érte-e a nőket hátrányos megkülönböztetés az iskolában diáktársaitól, azért, mert nők?*
- *Érte-e a nőket hátrányos megkülönböztetés életük során, azért mert nők?*
- *Mit gondolnak a nők a mai nőkről?*
- *Mit gondolnak a nők a mai férfiakra?*
- *Érte-e a férfiakat hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanáraik által, azért mert férfiak?*
- *Érte-e a férfiakat hátrányos megkülönböztetés az iskolában diáktársaitól, azért, mert férfiak?*
- *Érte-e a férfiakat hátrányos megkülönböztetés életük során, azért mert férfiak?*
- *Mit gondolnak a férfiak a mai férfiakra?*
- *Mit gondolnak a férfiak a mai nőkről?*

2. A kutatás hipotézisei

1. A nőket több hátrányos megkülönböztetés érte az iskolában iskolatársaiktól, valamint az élet más területein, mint a férfiakat.
2. A férfiakat több hátrányos megkülönböztetés érte, mint a nőket az iskolában, tanáraiktól.
3. A nők elnézőbbek nőtársaikkal, árnyaltabban fogalmazzák a „Ha minimum öt szóban kellene jellemeznie a nőket napjainkban, mik lennének azok?” kérdésnél, mint a férfiak a „Ha minimum öt szóban kellene jellemeznie a férfiakat napjainkban, mik lennének azok?” kérdésnél.
4. A férfiak erősebben bírálják a nőket és a férfiakat is, az utolsó két kérdésnél.
5. A férfiak képe femininebb.

3. A kutatás menete

Kutatásomat on-line kérdőívvel folytattam le, amelyet egy ismert, népszerű közösségi oldal segítségével jutattam el a kitöltőkhöz. Célom az volt, hogy minden korosztályhoz eljusson a kérdőív, így szélesebb képet kapjak a kutatás során.

A kérdőívek 2014. szeptember 22-től, 2014. október 30-ig voltak elérhetőek, ezen intervallumok között érkeztek a válaszok.

4. Minta

Az alapsokaságot Magyarország női és férfi lakosai alkották, akik életük során részt vettek a közoktatásban. A minta a kérdőívet kitöltött egyénekből került ki, véletlenszerűen. A kérdőív újra megosztásra került az említett közösségi oldalon, ismerősök, családtagok, ismeretlenek által, szegedi, Csongrád megyei, Bács-Kiskun megyei, Pest megyei illetve országos lefedettségű csoportokban is.

A női kérdőívet 83-an töltötték ki, ebből az értékelhető kitöltések száma 73. A férfi kérdőívet 32-en töltötték ki, ebből 29 értékelhető.

5. Mérészköz

Az on-line kérdőíveket a Google Drive internetes felület kérdőívkészítő platformján alkottam meg. A kérdőívek tíz-tíz kérdést tartalmaznak: 5 szocio-demográfiai kérdés, amelyek a kitöltő nemére, életkorára, iskolai végzettségére, lakóhelyére és családi állapotára kérdeztek rá. A további öt kérdés kifejtendő kérdés volt. A férfiaknak és a nőknek is ugyanazokat a kérdéseket tették fel, persze saját nemükre vonatkoztatva: érte-e őket hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanáraiktól, diáktársaiktól illetve az élet más területein csupán nemük miatt. Az utolsó két kérdés a női és a férfi képekre kérdezett rá: hogyan látják a nők a nőket, a nők a férfiakat, a férfiak a nőket és a férfiak a férfiakat; itt minimum öt szóban kellett véleményüket megfogalmazni.

A nemek megkérdezése a kitöltés elején használható ötletnek tűnt, mivel a nőknek szóló kérdőívet három férfi is kitöltötte.

Fontos megjegyezni, hogy mindkét kérdőív felajánlotta a másik kérdőív elérhetőségi linkjét, így is segítve azok népszerűsítését.

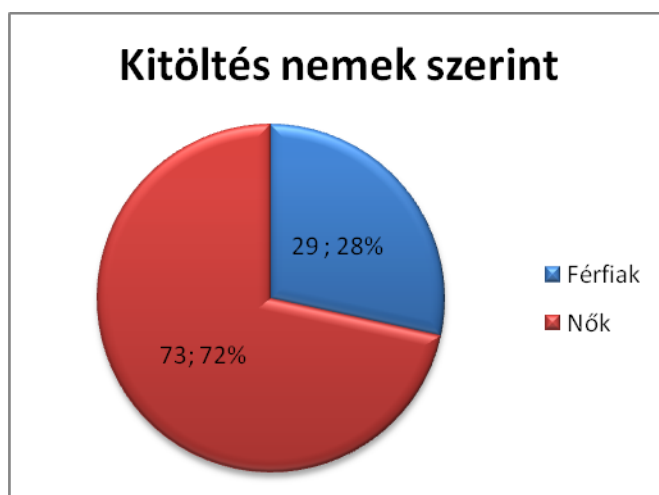
6. Az eredmények bemutatása

Az eredmények bemutatásánál törekszem a két kérdőív külön-külön, együtt illetve egymáshoz viszonyított eredményeinek bemutatására. Elemzésemben, továbbiakban az értékelhető kérdőíveket veszem figyelembe.

6. 1. A minta megoszlása szocio-demográfiai változók szerint

A kérdőívek kitöltése a nemek alapján a következőképpen alakult: a kérdőíveket tehát 29 férfi és 73 nő töltötte ki értékelhetően, tehát összesen 102-en töltötték ki a kérdőíveket. Ez nemek szerinti megoszlásban a következőképpen mutat:

1. számú diagram: A kérdőívek kitöltése nemek szerint főben és százalékban kifejezve.

A nők átlag életkora 31,48 év volt, a legfiatalabb kitöltő 15, a legidősebb pedig 66 éves volt. A férfiak átlagéletkora 29,2 év volt, a legfiatalabb kitöltő 18, a legidősebb pedig 67 éves volt. A nők és férfiak összesített átlag életkora 30,82 év.

1. számú táblázat: A kérdőív kitöltőinek életkori adatai (év).

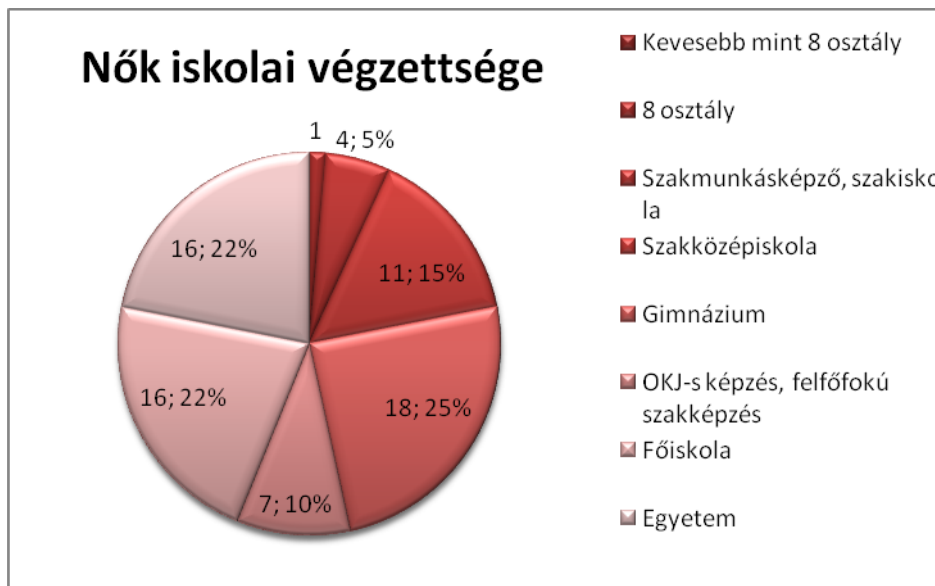
	Átlag életkor (év)	Minimum életkor (év)	Maximum életkor (év)
Nők	31, 48	15	66
Férfiak	29,2	18	67

A nők és a férfiak iskolai végzettség szerint a következőképpen alakultak a mintában:

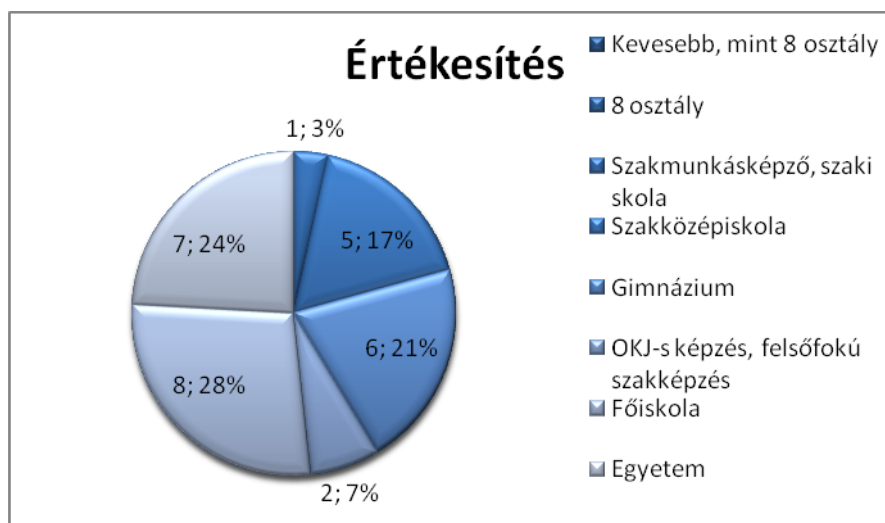
2. számú táblázat: Nők és férfiak iskolai végzettsége a válaszadók száma szerint (Fő).

Iskolai végzettség	Nők (Fő)	Férfiak (Fő)
Kevesebb, mint 8 osztály	0	0
8 osztály	1	0
Szaktanásképző, szakiskola	4	1
Szakközépiskola	11	5
Gimnázium	18	6
OKJ-s képzés, felsőfokú szakképzés	7	2
Főiskola	16	8
Egyetem	16	7

2. számú diagram: A nők iskolai végzettsége fő és százalék szerint.

3. számú diagram: A férfiak iskolai végzettsége fő és százalék szerint.

A válaszadók lakóhely szerinti megoszlása a következő: a nők 18%-a (13 fő) él faluban vagy községben, 44%-a (32 fő) él kisvárosban és 38%-a (28 fő) él nagyvárosban a válaszadók közül. A válaszadó férfiak 21%-a (6 fő) él faluban vagy községben, 31%-a (9 fő) él kisvárosban és 48%-a (14 fő) él nagyvárosban.

3. számú táblázat: A válaszadók lakóhely szerinti megoszlása a mintában, főben és százalékban kifejezve.

Lakóhely	Nők		Férfiak		Összesen	
	Fő	Százalék	Fő	Százalék	Fő	Százalék
Falu, község	13	18	6	21	19	19
Kisváros	32	44	9	31	41	40
Nagyváros	28	38	14	48	42	41

A válaszadók családi állapot szerinti megoszlása következő: a nők 36%-a (26 fő) hajadon, 29%-a (21 fő) élettársi kapcsolatban él, 27%-a (20 fő) házas, 5%-a (4 fő) elvált és 3%-a (2 fő) özvegy. A férfiak 38 %-a (11 fő) nőtlen, 45%-a (13 fő) él élettársi kapcsolatban és 17%-a (5 fő) házas.

4. számú táblázat: A válaszadók családi állapot szerinti megoszlása főben és százalékban kifejezve.

Családi állapot	Nők		Férfiak		Összesen	
	Fő	Százalék	Fő	Százalék	Fő	Százalék
Hajadon/Nőtlen	26	36	11	38	37	36
Élettársi kapcsolatban él	21	29	13	45	34	33
Házas	20	27	5	17	25	25
Elvált	4	5	-	-	4	4
Özvegy	2	3	-	-	2	2

6. 2 . A hátrányos megkülönböztetéssel foglalkozó kérdésekre adott válaszok

A következő fejezetben a kutatásom azon részét mutatom be, amely a résztvevők által az iskolában illetve az életük során, nemük miatt elszenvedett megkülönböztetést hivatott megvizsgálni. Itt leginkább az adatközlésre illetve a kirívó részletek bemutatására törekszem, hiszen a férfiak és nők válaszainak jelentősen eltérő aránya, nem teszi lehetővé az összehasonlítást, azonban kiindulópontként szolgál bizonyos felvetések megfogalmazásához.

A témába három kérdés tartozik bele, amelyek következőek voltak (Az egyes kategóriákat, elnevezéseiket, saját magam hoztam létre):

- Hátrányos megkülönböztetés az iskolában, tanároktól;
- hátrányos megkülönböztetés az osztályban, diáktársaktól;
- hátrányos megkülönböztetés az élet más területein.

A válaszok a következő képen alakultak: az iskolában tanároktól elszenvedett hátrányos megkülönböztetés 19 nőt, a válaszadó nők 26%-át, és 4 férfit, a válaszadó férfiak 13,8%-át érintette, összesen a minta 22, 5%-át, 23 főt.

5. számú táblázat: Hátrányos megkülönböztetés alakulása a mintában, főben és százalékban kifejezve.

	Nők		Férfiak		Összesen	
	Fő	Százalék	Fő	Százalék	Fő	Százalék
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanároktól	19	26%	4	13,8%	23	22,5%
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában diáktársaktól	12	16,4%	2	6,9%	14	13,7%
Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein	23	31,5%	3	10,3%	26	25,5%

A beérkezett válaszok alapján az egyes kategóriákat alkategóriákra lehetett bontani fő ismérveik alapján, így a következő kategóriák és alkategóriák szerint tudtam dolgozni:

- Hátrányos megkülönböztetés az iskolában, tanároktól:
 - az egyes nemek képességeinek lebecsülése, lenézése;
 - szexista megjegyzések, cselekedetek;
 - pozitív megkülönböztetés a másik nemmel szemben;
 - egyéb.

- Hátrányos megkülönböztetés az osztályban, diáktársaktól:
 - csúfolódás, „beszólás”;
 - nőiség, férfiasság gúnyolása;
 - egyéb.
- Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein:
 - munkahelyi szakmai-, anyagi- pozícióbeli megbecsülés hiánya;
 - munkakeresés során elszenvedett diszkrimináció, sérelem;
 - munkahelyi zaklatás, szexista megjegyzések;
 - nem munkahelyi sérelmek.

Az egyes kérdésekre adott válaszok alapján, az alkategóriák százalékos, illetve főben kifejezett megoszlása a következő képen alakult: az egyes nemek iskolai képességeinek megkérdőjelezése, azok lekicsinylése tanáraik által a megkérdezett nők 11%-át, 8 főt érintett, illetve a megkérdezett férfiak 3,4%-át, 1 főt, összesen a válaszadók 8,8%-át, 9 főt. A szexista megjegyzések, cselekedetek a minta 5,9%-át (6 főt) érintette ebből nemek szerinti bontásban a nők 6,8%-át (5 főt), illetve a férfiak 3,4%-át (1 főt). A másik nem pozitív megkülönböztetése is megjelent a vizsgált mintában, szám szerint hat esetben, amely a válaszadók 5,9%-a (6 fő), nemek szerint: a férfiak 6,9%-a (2 fő) és a nők 5,5%-a (4 fő). Az egyéb kategóriába soroltam azokat a válaszadókat, akik ugyan igennel feleltek a kérdésre (Érte-e hátrányos megkülönböztetés diáktársaitól az iskolában, azért mert nő?), azonban indokként, nem a nem alapján történő diszkriminációt jelölték meg. Kettő esetben jelent meg a válaszok között, ez a nők 2,7%, illetve a minta 2%-a.

A diáktársaktól érkező, a válaszadók számára hátrányos különbségtevést tartalmazó cselekedetek a következőképpen alakultak az egyes alkategóriákban: a csúfolódások, cikizés, „beszólás” kategóriájába a nők 8,2%-a (6 fő) válasza esett bele, amely az egész minta 5,6%-a. A következő alkategória a diáktársaktól érkező olyan jellegű megkülönböztetéseket foglalta össze, amelyek a nőiségből, illetve a férfiasságból való gúny üzése volt. Ez a minta 6,9%-át, 7 főt érintett, 5 nőt (6,8%) és 2 férfit (6,9%). Ez esetben is létrehoztam egy „Egyéb” kategóriát, amely azt az egy választ (a nők 1,4%-a, a minta 1%-a) tartalmazta, amely szintén igennel válaszolt a nem alapján, a diáktársaktól érkező hátrányos megkülönböztetésre, azonban indoka nem ehhez a témához tartozott.

Az élet más területein történő megkülönböztetés a nőket a munkahelyi elismerés hiányában érintette leginkább: a nők 9,6%-a (7 fő) írt a kifejtésben erről, míg a férfiaknál 1 fő (3,4%), amely összesen a minta 7,8%-a (8 fő). A következő kialakított kategóriám csak a nőket érintette, ez nem más, mint a munkahelykeresés során elszenvedett diszkriminatív

sérelmek: 5 nő említi (6,8%, a minta 4,9%-a). A szexista megnyilvánulások megjelennek a férfiaknál is, a zaklatás csak a nőknél: a nők 8,2%-a (6 fő) illetve a férfiak 6,9%-a (2 fő) fejt ki véleményét, amely az összes válaszadó 7,8%-a (8 fő). Az utolsó kategória a nem munkahelyi jellegű válaszokból született: a nők 6,8%-át, 5 főt érintett, amely az egész mintára vetítve 4,9%-ot jelent.

A fentiekben az egyes válaszok kategóriákhoz viszonyított számát illetve százalékát mutattam be, az alábbiakban pedig a válaszok tartalmi elemzését közlöm.

6. számú táblázat: Hátrányos megkülönböztetés alakulása az egyes alkategóriákban, főben és százalékban kifejezve.

	Nő		Férfi		Összesen	
	Fő	Százalék	Fő	Százalék	Fő	Százalék
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanároktól – Képességeinek lebecsülése	8	11%	1	3,4%	9	8,8%
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanároktól – Szexista	5	6,8%	1	3,4%	6	5,9%
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanároktól – Pozitív megkülönböztetés a másik nemmel szemben	4	5,5%	2	6,9%	6	5,9%
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában tanároktól – Egyéb	2	2,7%	-	-	2	2%
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában diáktársaktól – Csúfolódás, beszólás	6	8,2%	-	-	6	5,9%
Hátrányos megkülönböztetés az iskolában diáktársaktól – Nőiesség - férfiasság	5	6,8%	2	6,9%	7	6,9%
Hátrányos	1	1,4%	-	-	1	1%

megkülönböztetés az iskolában diáktársaktól - Egyéb						
Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein – Munkahelyi megbecsülés hiánya (anyagi, szakmai, pozíció)	7	9,6%	1	3,4%	8	7,8%
Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein - Munkakeresésnél	5	6,8%	-	-	5	4,9%
Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein – Szexista, zaklatás	6	8,2%	2	6,9%	8	7,8%
Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein – Nem munkahelyi	5	6,8%	-	-	5	4,9%

6. 2. 1. Hátrányos megkülönböztetés az iskolában – tanároktól

A női válaszadók közül 19-en számoltak be arról, hogy a középiskolában, illetve a felsőoktatásban hátrányos megkülönböztetés érte őket. A legtöbben a felsőoktatásbeli és gimnáziumi estekről számoltak be, de voltak általános iskolai és általánosan megfogalmazott sérelmek is.

Egy kivételével mindegyik beszámoló, amely említi tanár nemét, férfi tanárokról szólnak valamint 6 esetben a testnevelő tanár a történet negatív szereplője. Ezek az estek a gimnáziumban történtek, azonban a főiskolai hallgatókról szóló elbeszélésekben a lényeg jobbra a nők lealacsonyítása, méltónak nem tartása az adott szakma elsajátításához, valamint szexista kiszólások. (3. számú melléklet)

A férfi válaszadók közül négyen gondolták úgy, hogy hátrányos megkülönböztetés érte őket: három esetben, az általános iskolában, és egy esetben, a középiskolában. Az egyik esetben iskolaváltásig történő zaklatásról volt szó, a többi esetben pedig arról, hogy a

magatartási problémákat a fiúk esetében keményebben szankcionálták, míg a lányokkal elnézőbben bánt az pedagógus. (4. számú melléklet)

6. 2. 2. Hátrányos megkülönböztetés az iskolában – diáktársaktól

Erre a kérdésre tizenkettő nő válaszolt igennek és mesélte el a történetét. A legtöbb esetben a serdülők „szexista” magatartását emelték ki, „beszólogatás”, viccelődés. (Leírták, hogy a „szokásos”, „egészséges” megjegyzések a fiúktól, ami elgondolkodtatott, hogy mi az a megjegyzés, ami még egészséges, ha az egyik nem, viccelődik a másikkal.) Szóltak arról a válaszok, hogy mivel lányok voltak nem vették be őket a fiú csapatba, nem vehettek részt a fiúk érdekesebbnek gondolt játékában, vagy ha igen akkor nehezebb volt bent maradni. Valamint arról is szó esett, hogy a lányokat a fiúk nőiességük miatt csúfolták, amit természetesnek vettek a válaszadó szerint.

Úgy gondolom a válaszok apróbb, azonban a válaszadó számára meghatározó sérelmeket tartalmaznak, aminek egy másik kutatásban a miértjére is rá lehetne kérdezni: Miért bosszantották akkor azok a „beszólások”, csipkelődések és vajon miért jelentenek még ma is valamit számukra? (5. számú melléklet)

A férfiak nagyrészt arról számoltak be, hogy nem történt velük, olyan eset, hogy diáktársaik hátrányosan megkülönböztették volna őket. Azonban kettő válasz beérkezett, amelyben az egyik válaszadó azt sérelmezi, hogy a lányok azért nem szavaztak neki bizalmat, mert fiú volt. A másik válasz a férfias testalkat miatti kirekesztésről szól. (6. számú melléklet)

A kérdésekre adott válaszok sokszor számomra is igen meglepő eredményeket hoztak, amit természetesen nem problémaként, hanem új horizontok megnyílásaként éltem meg.

6. 2. 3. Hátrányos megkülönböztetés az élet más területein

Az élet más területeire kanyarodva több választ kaptam mint az előző kettő kérdésre. Ezeknél a válaszoknál érzetem először nagyobb hangulatbeli eltérést, határozottan a negatív irányba. Érződik az elbeszélők stílusán, hogy ezek a rossz élmények egy életre elkísérik majd őket. (7. számú melléklet)

A férfiak közül hárman válaszoltak igennel a kérdésre, hogy érte-e őket hátrányos megkülönböztetés az élet más területein. Ugyan három válasz kaptam mégis nagyon érdekesek és érdekes őket közelebből is megvizsgálni. Az első és a harmadik válasz kulcsgondolatokat fejeznek ki: „a férfiaknak mindig át kell adniuk a helyüket” (a buszon) valamint „az csak természetes, hogy a férfinak kell lennie a gavallérnak és az úri embernek”.

Kissé cinikusak, ugyanúgy ahogy még kettő kijelentés, megjegyzés „feministább nőktől” valamint a „mai lányok felsőbbrendűnek érzik magukat”. Ez a három válasz megfogalmazza azt a gondolatot, amit a nemek esélyegyenlőségéről az előzőekben írtam, hogy nem csupán a férfiaknak kell odafigyelniük, hogy a nőket ért elnyomás csökkenjen, hanem a nőknek is, hogy nehegy átessenek a ló túl oldalára. Nagyon fontos gondolatok és örülök neki, hogy ez a három férfi megfogalmazta és leírta számomra a véleményét, mivel ez nem csak elbeszélés, hanem nagyon fontos vélemény. (8. számú melléklet)

6. 3. Féfrikép - Nőkép

A kutatás egyik legizgalmasabb kérdése volt úgy gondolom, hogy mit gondol egymásról a két nem, illetve mit gondolnak saját magukról. Mivel a kutatás nem minősül reprezentívnek, így nem vonok le messzemenő következtetéseket, esetleg a fejezet végére felvázolom a jövőbeni kutatások irányvonalait.

A beérkezett válaszok lehetőséget adtak az adatok többétű vizsgálatára, így az elemzés első részében a kérdések alapján kialakult kategóriákat elemzem, bontom alkategóriákra a válaszok milyensége alapján. A második részben a következő indikátorok adnak alapot az elemzésnek: a válaszokat pozitív-negatív illetve a hagyományos-modern ismérveik alapján kategorizáltam, illetve vizsgáltam meg, hogy ezeknek a fenti kritériumok megjelenése mennyiben függ össze a válaszadók életkorával (életkorcsoportjával), iskolai végzettségével, lakóhelyével, illetve családi állapotával.

6. 3. 1. Féfrikép – nőkép: a válaszok alapján létrejött alkategóriák

a) Nők – nőkről

Ennél a kérdésnél arra kértem a nőket, hogy minimum öt szóban jellemezzék a mai nőket, úgy ahogy ők látják, csupán a minimum megadásával. Sokan ragaszkodtak az öt szóhoz, voltak, akik inkább egy-egy mondatban válaszoltak kérdéseimre. S íme, a megkérdezett nők így látják saját magukat a mai világban:

1. *A tudatos, modern nő*: karrierista, kitartó, céltudatos, ambiciózus, okos, független, divatos, stresszes.
2. *A „fondorlatos” nő*: fondorlatos, óvatos, simulós, irigy, kétszínű, hazug.
3. *Az „anya”*: anya, erős, családcentrikus, kedves, túlterhelt, családfő, sokoldalú.
4. *Az elnyomott nő*: önbizalomhiány, szeretetvágy, megalkuvás, kiszolgáltatottság, törékeny.

5. A „buta” kislány: szépség, buta, naiv, hisztis, felszínes.

(9. számú melléklet)

b) Nők – férfiokról

Hogyan látják a nők a férfiakat napjainkban:

1. A *családfő*: erő, családfenntartó, biztonság, családcentrikus, támasz, felelősség.
2. A *nyápic*: lustaság, nőiesedő, kényelmes, bizonytalan, anyagiás, önző, ostoba, férfiatlan, gyáva, hiú.
3. Az *elnyomó*: egoista, szexista, elnyomás, nagy elvárások másoktól, lenézés, nők elnyomása, felsőbbrendű, lekezelő.
4. A *”FÉRFI”*: karrierista, munkás/munka, határozottság, magabiztos, stresszes, fásult, túlterhelt.

(10. számú melléklet)

c) Férfiak – nőkről

1. A *„NŐ”*: szépség, mosoly, báj, szerelem, gyengédség.
2. A *tudatos, modern nő*: karrierista, kitartó, nagyszájú, akaratos, modern, törtető.
3. Az *„anya”*: anyaság, hűséges, kedves, élet, házvezetőnő, szeretet.
4. A „buta” kislány: anyagiás, tiszteletlen, beképzelt, buta, pökhendi, felszínes, lusta.

Meglepő módon, vagy nagyon tisztelettel, vagy igen tiszteletlenül jellemezték a nőket a válaszadók, de az önállóság, a klasszikus női szerepek átalakulása sok esetben megjelent.

(11. számú melléklet)

d) Férfiak – férfiokról

1. A *nyápic*: divat, idióta, egoista, beképzelt, nyápic, „gyúrós”, anyagiás, tanulatlan.
2. A *férfi*: karrierista, magabiztos, céltudatos, kitartás, önbizalom.
3. Az *apa*: családfenntartó, megoldó, erő, kereső, gondoskodó, védelem,

A válaszadó férfiak nagy része, sokszor nyomdafestéket nem tűrő szavakkal jellemezte saját nemének mai helyzetét: sokszor megjelent a nemtörődömség, a túlzott divatkövetés és a nőiesedő tulajdonságok. (12. számú melléklet)

A kutatás ezen részének pikantériája, hogy a kérdőívet kitöltő férfiak igen lesújtó véleménnyel vannak a mai nőkről, életkortól függetlenül, azonban saját nemük mai képét is igen kritikusan szemlélték, negatív képet festve a férfitársaikról. A hölgyeknél leginkább a védelmező, családfő, a férfiaknál e mellett az igazi, nagybetűs FÉRFI is megjelent, amiben

viszont mindkét nem egyezett, hogy a mai férfiak, Ranschburgot igazolva képviselnek egyfajta küllemre túlzott figyelmet fordító, úgynevezett „metroszexuális” vonulatot.

Ugyanakkor a hölgyek jellemzésénél is megjelent a külsőségek túlhangsúlyozása, a felszínesség, a kivagyiság, a túlzott önbizalom mutatása.

Az eredményeim rengeteg újabb kérdést tettek fel számomra. Valóban csak nők érzik elnyomva magukat? Milyen területen lehetnek a férfiak a diszkrimináció elszenvedői? Mit is jelent férfinak, nőnek lenni a XXI. században? A „klasszikus” férfias és nőies szerepek, tulajdonságok még mindig klasszikusnak számítanak? Hogyan tehet a két nem közösen az érdekében, hogy senki se érezze magát elnyomva, úgy, hogy az együttműködésnek az egymás segítése, nem pedig az egymásra mutogatás a célja.

6. 3. 2. Féfíké – nőké: pozitív – negatív, hagyományos – modern szerepek a szocio-demográfiai adatok tükrében

Miután az összes, a válaszadók által említett tulajdonság összegzésre került lehetőség nyílt arra, hogy a pozitív és negatív illetve a hagyományos és modern tulajdonságok meghatározhatóvá váljanak. Ezzel vált kivitelezhetővé a begyűjtött szocio-demográfiai adatok összehasonlítása a fent említett két dimenzióval.

Mielőtt rátérnék az elemzés bemutatására, ki kell térjek arra, hogy mi alapján vette a kutatás pozitívnak, negatívnak, hagyományosnak vagy éppen modernnek az egyes tulajdonságokat, szerepeket. A pozitív illetve negatív kategóriákat értelem szerint a jellemzően, pozitívnak vagy jellemzően negatívnak tulajdonított tulajdonságok alkotják. Például pozitív tartalmú válasz a nők esetén a *független, kedves, nőies, teherbíró*, negatív tartalmú válasz a nők esetén a *megalkuvás, félelem, önsanyargató, önző* stb. Férfiak esetén pozitív jelző *támogatás, családfenntartó, erő, figyelmes*, míg negatív a *tiszteletlen, egoizmus, cinizmus, éretlen* szavak. A hagyományos illetve modern kategóriába tartozó válaszok minősítése a következők szerint zajlott: hagyományosnak, azokat a női illetve férfi szerepeket, tulajdonságokat vettem, melyek a patriarchális társadalmakat illetve a nők munkaerő piaci szerepének, iskolázottságának növekedése előtt jellemezték a férfiakat és a nőket. Ilyen hagyományos női tulajdonságok, az *anyaság, szeretet, szépség, háziasszony*, hagyományos férfi szerepek pedig: *felelősség, családfő, apaság, biztonság*. Modern tulajdonságok illetve szerepek kategóriáját a modern idők társadalmi átrendeződéseinek következményei segítettek meghatározni: női családfők, női munkavállalás, metroszexuális

férfiak; így általam modernnek tartott jellemzők: *karrier, szerető, önállóság, törtető*, a nőknél és *munkamegosztás, érzelmek felvállalása, elnöiesedett, felszínes*, a férfiak esetében.

a) Életkor

Az életkorok szerinti vizsgálat életkorcsoportok létrehozásával zajlott az eredmények elaprózódásának megakadályozása érdekében. Az adatokból mindenekelőtt az derült ki, hogy jellemzően a 20-29 év közötti korosztály fogalmazza meg a legtöbb véleményt. Az eredményeket az egész mintára vonatkoztatva értelmeztem.

A nőkkel kapcsolatban a válaszadók közül a 30-39 év közötti korcsoport írta a legtöbb pozitív (3,1), míg a 20-29 éves kohorsz a legtöbb negatív (2,15) jellemzőt. A férfiakkal kapcsolatban a legtöbb pozitív tulajdonságot (2) a 30-39 évesek, míg a legtöbb negatív (2,4) az 50-59 év közöttiek írták. A legnegatívabb a nőkkel kapcsolatban az 50-59 éves korosztály, míg a férfiakkal kapcsolatban a 60-69 éves korosztály volt.

7. számú táblázat: A pozitív és negatív válaszok arányai életkorcsoportok szerint.

Életkor csoport	Pozitív tulajdonságok - Nők Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok - Nők Átlag (SD)	Pozitív tulajdonságok - Férfiak Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok - Férfiak Átlag (SD)	Pozitív - Negatív aránya nők Átlag (SD)	Pozitív - Negatív aránya férfiak Átlag (SD)
10-19	1,86 (2,035)	0,71 (0,488)	0,71 (1,254)	1,29 (1,113)	1,14 (2,193)	-0,57 (0,976)
20-29	1,74 (1,546)	2,15 (1,845)	1,37 (1,672)	2,05 (1,787)	-0,40 (2,933)	-0,68 (2,946)
30-39	3,1 (1,853)	1,1 (1,101)	2 (2,309)	1,7 (2,003)	2 (2,582)	0,3 (3,773)
40-49	2,30 (2,003)	1,4 (1,506)	1,5 (2,068)	1,1 (1,449)	0,9 (2,807)	0,4 (2,989)
50-59	1,2 (1,304)	2 (2)	1,2 (1,643)	2,4 (2,51)	-0,80 (2,95)	-1,2 (3,347)
60-69	1,25 (1,282)	1 (1,773)	0,63 (1,408)	1,5 (1,414)	0,25 (2,712)	-0,88 (2,167)

A nőkkel kapcsolatban jellemzően a 30-39 és az 50-59 éves korosztály írt hagyományosabb (2,2), míg a 20-29 évesek modernebb (2,66) tulajdonságokat. Férfiak esetében a 30-39 éves korosztály hagyományosabb (2,6), míg a 20-29 éves korosztály modernebb (1,79) tulajdonságokat fogalmazott meg. A legtöbb modern tulajdonságot a 20-29

éves korosztály válaszolta a többi korosztályhoz képest a nőkről, míg arányaiban a legtöbb modern tulajdonságot férfiakkal kapcsolatban a 10-19 éves korosztály.

8. számú táblázat: A hagyományos és modern válaszok arányai életkorcsoportok szerint.

Életkor csoport	Hagyományos tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Moderntulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Hagyományos tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Modern tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya nők Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya férfiak Átlag (SD)
10-19	1,71 (1,799)	1 (1,155)	0,71 (1,254)	1 (1,155)	0,71 (2,193)	-0,29 (1,604)
20-29	1,29 (1,22)	2,66 (1,81)	1,61 (1,673)	1,79 (1,83)	-1,37 (2,549)	-0,18 (2,995)
30-39	2,2 (1,751)	2 (1,491)	2,6 (2,366)	1,1 (1,853)	0,2 (2,821)	1,5 (3,689)
40-49	1,6 (1,265)	2,1 (1,595)	1,9 (1,969)	0,7 (1,059)	-0,5 (1,9)	1,2 (2,486)
50-59	2,2 (1,789)	1,2 (1,095)	2,2 (2,049)	1 (1)	1 (2,345)	1,2 (2,28)
60-69	1,5 (1,773)	0,88 (1,126)	1,62 (1,768)	0,5 (0,535)	0,63 (2,56)	1,13 (1,885)

b) Iskolai végzettség

Iskolai végzettség szerinti vizsgálat is érdekes eredményeket hozott: a nőkkel kapcsolatban a legpozitívabb eredmények (2,17) a gimnáziumi illetve a főiskolai végzettséggel rendelkezők esetében jelentek meg, azonban elmondható, hogy jellemzően, a szakmunkásképző, szakiskola kivételével, összességében kirívó eltérések nem voltak. Azonban a negatív tulajdonságok túlsúlya meg is jelenik a szakmunkásképzőt illetve szakiskolát végzetteknél. Férfiak esetében a legtöbb pozitív eredmény szintén a gimnáziumot (1,62) illetve a főiskolát (1,58) végzetteknél jelenik meg. A negatív jelzők az OKJ-s képzettséggel és a felsőfokú szakképzettséggel rendelkezőknél (1,9), az egyetemet végzetteknél (1,84) valamint a gimnáziumi végzettséggel rendelkezőknél jelenik meg (1,83). A nőkkel kapcsolatban, arányaiban a legnegatívabb irányba a szakmunkásképzőt és szakiskolát végzettek válaszai tendálnak, a férfiakkal kapcsolatban pedig a nyolc osztályt végzett válaszadó, valamint az egyetemet végzett kitöltők válaszai terelődnek.

9. számú táblázat: A pozitív és negatív válaszok arányai iskolai végzettség szerint.

Iskolai végzettség	Pozitív tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Pozitív tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Pozitív – Negatív aránya nők Átlag (SD)	Pozitív – Negatív aránya férfiak Átlag (SD)
8 osztály	2 (-)	1 (-)	0 (-)	2 (-)	1 (-)	-2 (-)
Szaktanulmányi, szakiskola	0,25 (0, 500)	2,5 (2, 38)	0,75 (1,5)	1,25 (1,893)	-2,25 (2,754)	-0,5 (2,887)
Szakközépiskola	1,5 (1, 155)	1,81 (1, 721)	0,94 (1,34)	1,56 (1,315)	-0,31 (2,024)	-0,63 (1,893)
Gimnázium	2,17 (1,834)	1,63 (1, 884)	1,62 (1,907)	1,83 (1,903)	0,54 (3,243)	-0,21 (3,162)
OKJ-s képzés, felsőfokú szakképzés	1,6 (1,578)	2 (1,563)	1,3 (2,003)	1,9 (2,234)	-0,40 (2,633)	-0,6 (3,627)
Főiskola	2,17 (1,903)	1,21 (1,56)	1,58 (1,909)	1,58 (1,717)	0,96 (2,911)	0 (3,093)
Egyetem	1,91 (1, 621)	2,3 (1,743)	1,22 (1,594)	1,84 (1,751)	-0,39 (3,026)	-1,17 (2,807)

A nők (1,71) illetve a férfiak (1,92) esetében is a legtöbb hagyományos választ a gimnáziumot végzetek, míg a legtöbb modern választ az egyetemet végzetek adták férfiak (2,09) és nők (2,87) kapcsán is. Az OKJ-s és felsőfokú szakképzéssel rendelkezők esetében toliódik el a válaszok aránya a nőkkel kapcsolatban a legmodernebb irányba, míg a férfiakkal kapcsolatban a 8 osztályt végzett válaszadónál illetve az egyetemet végzeteknél.

10. számú táblázat: A hagyományos és modern válaszok arányai iskolai végzettség szerint.

Iskolai végzettség	Hagyományos tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Modern tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Hagyományos tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Modern tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya nők Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya férfiak Átlag (SD)
8 osztály	1 (-)	2 (-)	0 (-)	2 (-)	-1 (-)	-2 (-)
Szaktanulmányi, szakiskola	2 (2,16)	0,75 (0,957)	2 (1,826)	0 (0)	1,25 (2,63)	2 (1,826)
Szakközépiskola	1,31 (0,946)	2 (2,066)	1,31 (1,537)	1,13 (1,088)	-0,69 (2,414)	0,19 (1,905)
Gimnázium	1,71	2,21	1,92	1,38	-0,50	0,54

	(1,429)	(1,744)	(1,909)	(2,018)	(2,604)	(3,362)
OKJ-s képzés, felsőfokú szakképzés	1,1 (1,37)	2,5 (1,841)	1,6 (1,955)	1,6 (1,897)	-1,40 (2,757)	0 (3,162)
Főiskola	1,54 (1,503)	1,87 (1,65)	2 (1,818)	1,17 (1,523)	-0,33 (2,479)	0,83 (2,761)
Egyetem	1,48 (1,398)	2,87 (1,576)	1,52 (1,806)	2,09 (1,703)	-1,39 (2,726)	-0,57 (3,028)

c) Lakóhely

Lakóhely szerint vizsgálva a pozitív és negatív válaszok arányát, láthatjuk, hogy a nőkről alkotott pozitív ismérvek a nagyvárosiaknál érvényesülnek legjobban (1,93), míg a negatívak a faluban illetve a községben élőkénél (2,15). A férfiakat jellemző pozitív (1,6) illetve negatív (2,1) tartalmú kifejezések egyaránt a faluban, községben élőkénél jelentős. Meg kell említenem, hogy a nagyvárosban élők esetében a férfiakkal szembeni negatív attitűd szintén jelentősen megjelenik (2,02). A negatív tulajdonságok a faluban, községben élők között túlsúlyban van a nőkkel kapcsolatosan, míg ez a férfiakkal kapcsolatosan a nagyvárosiaknál jelentkezik.

11. számú táblázat: A pozitív és negatív válaszok arányai lakóhely szerint.

Lakóhely	Pozitív tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Pozitív tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Pozitív – Negatív aránya nők Átlag (SD)	Pozitív – Negatív aránya férfiak Átlag (SD)
Falu, község	1,75 (1,618)	2,15 (1,725)	1,6 (1,93)	2,1 (1,997)	-0,4 (2,927)	-0,5 (3,317)
Kisváros	1,88 (1,786)	1,6 (1,78)	1,22 (1,625)	1,53 (1,569)	0,27 (2,961)	-0,3 (2,574)
Nagyváros	1,93 (1,599)	1,76 (1,722)	1,31 (1,76)	2,02 (1,787)	0,17 (2,836)	-0,71 (3,006)

A hagyomány és a modernitás dimenziója mentén kialakult eredmények a következők: nőkről hagyományos tulajdonságokat a falu, község lakói válaszoltak (1,6), míg moderneket a legtöbben (2,38) nagyvárosban élők. Férfiakkal kapcsolatban mind a hagyományos (1,75), mind a modern (1,9) tulajdonságok a falu, község lakóitól érkeztek. Jellemzően modern irányba tolódnak el a nagyvárosban élők válaszaik nők esetében, férfiak esetében pedig ugyanebbe az irányba a falun, községben élők válaszaik.

12. számú táblázat: A hagyományos és modern válaszok arányai lakóhely szerint.

Lakóhely	Hagyományos tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Modern tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Hagyományos tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Modern tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya nők Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya férfiak Átlag (SD)
Falu, község	1,6 (1,392)	2,35 (1,725)	1,75 (1,97)	1,9 (2,1)	-0,75 (2,653)	-0,15 (3,468)
Kisváros	1,58 (1,534)	1,97 (1,819)	1,7 (1,698)	1 (1,177)	-0,4 (2,706)	0,7 (2,278)
Nagyváros	1,38 (1,287)	2,38 (1,696)	1,69 (1,814)	1,6 (1,795)	-1 (2,449)	0,1 (3,091)

d) Családi állapot

Nőkkel kapcsolatban a legpozitívabb véleményt családi állapot alapján az elvált, özvegy (2,5) illetve házas (2,44) válaszadók írták, míg negatívakat azok, akik élettársi kapcsolatban (2,31) élnek. Férfiakkal kapcsolatban a pozitív irány az özvegy válaszadók erősítették (2,5), azonban mivel összesen kettő fő vallotta magát özvegynek ezért meg kell említenem az elváltakat (1,5) illetve a házasságban élőket (1,48). A legnegatívabbak a férfiakkal szemben a hajadon, nőtlen kitöltők voltak. Nőkkel és férfiakkal kapcsolatban is arányaiban a legtöbb negatív véleménnyel az élettársi kapcsolatban élők voltak.

13. számú táblázat: A pozitív és negatív válaszok arányai családi állapot szerint.

Családi állapot	Pozitív tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Pozitív tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Negatív tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Pozitív – Negatív aránya nők Átlag (SD)	Pozitív – Negatív aránya férfiak Átlag (SD)
Hajadon/Nőtlen	2,05 (1,701)	1,74 (1,697)	1,44 (1,714)	2,05 (1,716)	0,31 (3,01)	-0,62 (2,88)
Élettársi kapcsolatban él	1,09 (1,146)	2,31 (1,874)	1 (1,524)	1,94 (1,848)	-1,22 (2,21)	-0,94 (2,711)
Házas	2,44 (1,85)	1,44 (1,609)	1,48 (1,851)	1,56 (1,758)	1 (3,109)	-0,08 (3,013)
Elvált	2,5 (1,915)	0,5 (1)	1,5 (2,38)	1,75 (1,5)	2 (2)	-0,25 (3,594)
Özvegy	2,5 (2,121)	0,5 (0,707)	2,5 (3,536)	0 (0)	2 (1,414)	2,5 (3,536)

Családi állapot alapján özvegy (2,5) illetve házas (2,2) kitöltőim fogalmaztak meg hagyományosabb, míg élettársi kapcsolatban élők modernebb (2,63) véleményeket nők kapcsán. Férfiak esetében hagyományos tulajdonságok elváltaknál (3), míg modernebbek hajadon, nőtlen (1,69), illetve élettársi kapcsolatban élő (1,69) válaszadók esetében születtek. Mint a nők, mint a férfiak a legtöbb modern ismérvet az élettársi kapcsolatban élőktől kapták (-1,78;-0,5).

14. számú táblázat: A hagyományos és modern válaszok arányai családi állapot szerint.

Családi állapot	Hagyományos tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Modern tulajdonságok – Nők Átlag (SD)	Hagyományos tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Modern tulajdonságok – Férfiak Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya nők Átlag (SD)	Hagyományos – Modern aránya férfiak Átlag (SD)
Hajadon/Nőtlen	1,59 (1,39)	2,28 (1,538)	1,72 (1,746)	1,69 (1,838)	-0,69 (2,451)	0,03 (3,065)
Élettársi kapcsolatban él	0,84 (0,884)	2,63 (2,091)	1,19 (1,491)	1,69 (1,655)	-1,78 (2,324)	-0,5 (2,463)
Házas	2,2 (1,633)	1,76 (1,508)	2,08 (1,998)	0,96 (1,428)	0,44 (2,755)	1,12 (2,848)
Elvált	1 (0,816)	2 (1,826)	3 (1,633)	0,25 (0,5)	-1 (1,633)	2,75 (1,708)
Özvegy	2,5 (2,121)	0,5 (0,707)	2,5 (3,536)	0 (0)	2 (1,414)	2,5 (3,536)

ÖSSZEGZÉS

Az első két hipotézisem miszerint, a nőket több hátrányos megkülönböztetés érte az élet más területein, míg a férfiakat az iskolában, egyértelműen, a rendelkezésemre álló adatokból nem kerül beigazolásra, illetve cáfolatra sem. Az elemzés során tovább bonyolította a gondolatmenetemet, hogy mi van abban az esetben, ha a nők őszintébben vallanak sérelmeikről, mint a férfiak (még a névtelenség homályában is)? Úgy vélem ezekhez a kérdésekhez szükséges még a további adatgyűjtés, illetve az imént vázolt probléma körüljárása.

Az, hogy a nők elnézőbbek-e a nőtársaikkal, mint a férfiak saját nemükkel, még az eltérő mennyiségű adatok dacára is bizonyos: a férfiak elég elkeserítően látják férfitársaikat és helyenként trágár kifejezésekkel is illették őket, valamint igen sok esetben előkerült a kétféle férfi: a férfi, aki küzd a céljaiért, és az elnőiesedett, a legfinomabb használt kifejezéssel is, a nyápic.

Noha zömében kevesebb válasz született a férfiak esetében a nőkép – férfikép kapcsán, mégis igen, mondhatni kemény bírálatot kapott mindkét nem. Igaz a nők is erőteljesen bírálták a kivagyit, buta kislányt, de ott más kategóriákban is arányaiban sok jelző, jellemző született.

Végül egyértelmű, hogy a férfiak férfiképe az elnőiesedett, a bemutatáshoz a magyar nyelv változatosságát kihasználva, a férfiatlanságot hangsúlyozó képet fest a jelen helyzetről, a válaszok nagy részében.

Összefoglalva a pozitív – negatív, hagyományos – modern dimenzióit, úgy gondoltam, hogy a fiatalok pozitívabb, míg az idősebbek negatívabb szerepeket, tulajdonságokat sorolnak majd föl: ez a férfiak esetében így is történt, azonban meglepetésemre a nőkkel kapcsolatban a fiatalabb korosztály volt negatívabb véleménynel. A hagyomány és modernitás esetében is ezt gondoltam, azonban hagyományos, tulajdonságokat éppúgy írtak fiatalok, mint moderneket.

Az iskolai végzettség esetében az volt az előfeltételezésem, hogy minél feljebb haladunk a végzettségeken annál negatívabb lesz a válaszadók véleménye: nőkkel kapcsolatban a szakiskolát, szakmunkásképzőt végzetek festettek negatívabb képet. hagyomány és modernitás kapcsán, úgy véltem, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők fognak modernebb szerepeket megfogalmazni, ez az eredmény is született a vizsgált mintámmal kapcsolatban.

A lakóhely kapcsán annyit fogalmaztam meg, ami számomra a minta kapcsán be is bizonyosodott, hogy a falu, község lakója pozitívabban viszonyul a férfiakhoz, mint a nőkhez. Valamint fontosnak tartottam megfogalmazni, hogy a nagyobb településen élők modernebb tulajdonságokat írnak majd, mint a kisebb településen élők: ez a nőkkel kapcsolatban így történt, azonban a férfiaknál nem.

A családi állapot alapján történő bontásnál azt gondoltam előzetesen, hogy az élettársi kapcsolatban élők pozitívabb, míg a házas és hajadon, nőtlen válaszadók negatívabb válaszokat adnak majd: pontosan fordítva történ, mert ha leszámítjuk a kettő özvegy és négy elvált kitöltőt, akkor a házas és hajadon, nőtlen kategóriába tartozók adták a legpozitívabb válaszokat a nőkkel és férfiakkal kapcsolatban is. Valamint az élettársi kapcsolatban élők igen negatív attitűdökkel rendelkeztek. A modern szerepek esetén nem várt eredmény volt számomra, hogy az élettársi kapcsolatban élők adták a modern tartalmú válaszokat.

Azonban a fenti eredmények tükrében fontosnak tartom hangsúlyozni egy több emberre kiterjedő, nagyobb volumenű kutatás lefolytatását, hogy igazolni tudjam, vagy éppen elvessem hipotéziseimet, újabb keletű feltételezéseimet.

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

Ábrák

- 1. számú ábra** Magyarország értékei a 2013-as GGG Report szerint..... **11.**
- 2. számú ábra.** A nők helyzete Magyarországon a GGG Repot-okat összehasonlítva..... **12.**
- 3. számú ábra.** Magyarország értékei a 2014-es GGG Report szerint..... **12.**

Diagramok

- 1. számú diagram.** A kérdőívek kitöltése nemek szerint főben és százalékban kifejezve. ... **29.**
- 2. számú diagram.** A nők iskolai végzettsége fő és százalék szerint. **30.**
- 3. számú diagram.** A férfiak iskolai végzettsége fő és százalék szerint..... **30.**

Táblázatok

- 1. számú táblázat.** A kérdőív kitöltőinek életkori adatai (év)..... **29.**
- 2. számú táblázat.** Nők és férfiak iskolai végzettsége a válaszadók száma szerint..... **30.**
- 3. számú táblázat.** A válaszadók lakóhely szerinti megoszlása a mintában, főben és százalékban kifejezve..... **31.**
- 4. számú táblázat.** A válaszadók családi állapot szerinti megoszlása főben és százalékban kifejezve..... **31.**
- 5. számú táblázat:** Hátrányos megkülönböztetés alakulása a mintában, főben és százalékban kifejezve **32.**
- 6. számú táblázat:** Hátrányos megkülönböztetés alakulása az egyes alkategóriákban, főben és százalékban kifejezve **34.**
- 7. számú táblázat:** A pozitív és negatív válaszok arányai életkorcsoportok szerint..... **40.**
- 8. számú táblázat:** A hagyományos és modern válaszok arányai életkorcsoportok szerint.. **41.**
- 9. számú táblázat:** A pozitív és negatív válaszok arányai iskolai végzettség szerint..... **42.**
- 10. számú táblázat:** A hagyományos és modern válaszok arányai iskolai végzettség szerint**42.**
- 11. számú táblázat:** A pozitív és negatív válaszok arányai lakóhely szerint..... **43.**
- 12. számú táblázat:** A hagyományos és modern válaszok arányai lakóhely szerint **44.**
- 13. számú táblázat:** A pozitív és negatív válaszok arányai családi állapot szerint **44.**
- 14. számú táblázat:** A hagyományos és modern válaszok arányai családi állapot szerint.... **45.**

SZAKIRODALMI JEGYZÉK

- Albert Levente – Gyulavári Tamás (2002): *Nők és férfiak közötti esélyegyenlőség az Európai Unióban és Magyarországon*. A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, Budapest
<http://www.bmeip.hu/download/engemiserint/Nok%20es%20ferfiak%20kozotti%20egyenloseg.pdf> (Megtekintés dátuma: 2014-11-06)
- Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*
<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/201>
(Megtekintés dátuma: 2014-11-06)
- Czachesz, E., Lesznyák, M., Molnár, E. K. (1996) Lányok és nők a kötelező olvasmányokban, tankönyvekben. *Educatio*, 3. szám, 417-430.
- Czibere Ibolya (2008): *Gender ABC*. Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszék, Debrecen
<http://mek.oszk.hu/13000/13058/> (Letöltés dátuma: 2014. november 6.)
- Fényes Hajnalka (2010): *A nemi sajátosságok különbségének vizsgálata az oktatásban*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Hofstede, Gert Jan, Geert (2008): *Kultúrák és szervezetek - Az elme szoftvere*. VHE Kft., Pécs
- Kereszty Orsolya (2005): A társadalmi nemek reprezentációjának vizsgálata tankönyvekben. *Könyv és nevelés*, 2005. szeptember, 56-67.
http://www.tanszertar.hu/eken/2005_03/kereszty.htm
(Megtekintés dátuma: 2014. december 3.)
- Kereszty Orsolya (2006): Társadalmi nem az oktatásban – Kezdeményezések Magyarországon. In: Kende Anna (2006, szerk.): *Pszichológia és feminizmus: Hogyan alakította át a pszichológia elméleteit, kutatási kérdéseit és módszereit a társadalmi nem kutatás*. L'Harmattan, Budapest. 297-313.
- Kereszty Orsolya (2007): A társadalmi nem (gender) mint a kutatás tárgya a pedagógiában. *Educatio*, 2007., 4. sz., 637-649.
<http://epa.oszk.hu/01500/01551/00042/pdf/658.pdf>
(Megtekintés dátuma: 2014. december 4.)
- Neiderfiringer Veronika, Soltész Anikó, Simonovits Bori (2013): *Az esélyegyenlőségi terv hatásának vizsgálata*. Egyenlő Bánásmód Hatóság, Budapest
http://www.egyenlobanasmod.hu/tamop/data/eselyegyenlosegiterv_vegleges.pdf
(Letöltés dátuma: 2014. november 6.)

Nemek esélyegyenlősége útmutató.

[palyazat.gov.hu/download/8632/A7_Nemek%20es,lyegy.Ltmutat~.pdf](http://palyazat.gov.hu/download/8632/A7_Nemek%20es%20lyegy.Ltmutat~.pdf)

(Megtekintés dátuma: 2014. 11. 10.)

Pukánszky Béla (2006): *A nőnevelés évezredei. Fejezetek a lányok nevelésének történetéből.*

Gondolat Kiadó, Budapest

Ranschburg Jenő (2007): Férfias nők, nőies férfiak. In: Kaló Jenő, Pándy Mária, Popper Péter,

Ranschburg Jenő (2007, szerk.): *Felcserél szerepek. Nagyszerű nők, gyönyörű férfiak.*

Saxum Kiadó, Kaposvár. 121-153.

Sik Endre, Simonovics Bori (2008): Egyenlő bánásmód és diszkrimináció. In: Kolosi Tamás,

Tóth István György (2008, szerk.): *Társadalmi Riport.* Társki, Budapest. 363–386.

The Global Gender Gap Report (2013)

<http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2013/#section=list-of-countries>

(Megtekintés dátuma: 2014-11-06)

The Global Gender Gap Report (2014)

<http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2014>

(Megtekintés dátuma: 2014-11-06)

Thun Éva (2006): A társadalmi nemek tudománya a neveléstudományban és a tanárképzés /

pedagógusképzés pedagógiájában. In: Pető Andrea (2006, szerk.): *A társadalmi nemek*

oktatása Magyarországon. Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi

Minisztérium, Budapest. 117-126.

HONLAPOK:

- <http://alkotmany.hu/alkotmanyok/hatalyos/hatalyosalkotmany.pdf>
(Megtekintés dátuma: 2014. 11. 06.)
- <http://www.egyenlobanasmod.hu/article/view/2003-%C3%A9vi-cxxv-t%C3%B6rv%C3%A9ny-ebktv> (Megtekintés dátuma: 2014. 11. 06.)
- <http://feminfo.444.hu/2014/10/28/rosszabbul-elunk-mint-negy-eve/>
(Megtekintés dátuma: 2014. 11. 06.)
- http://hvg.hu/plazs/20141021_Meglepo_eredmenyek_ezek_a_legfontosabbak
- http://valodiegyenloseget.blog.hu/2014/11/05/gggindex_a_felrevezeto_lista_a_nemek_kozti_egyenlosegrol?utm_source=bloghu_megosztas&utm_medium=facebook_share&utm_campaign=blhshare (Megtekintés dátuma: 2014. 11. 06.)
- <http://feminfo.444.hu/2014/04/22/neked-sincs-eleg-onbizalmaid/>
(Megtekintés dátuma: 2014. 11. 10.)

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

Nők – iskola – esélyegyenlőség kérdőív

Nők - iskola - esélyegyenlőség

Ferencz Kitti vagyok a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző karának tanári mesterszakos hallgatója. Az alábbi kérdőívvel a szakdolgozatomhoz gyűjtök adatokat, amely a nőkkel, a nőket ért hátrányos megkülönböztetéssel foglalkozik, összefüggésben az iskolai élettel.

A kérdőív tartalmaz eldöntendő illetve kifejtendő kérdéseket.

Ez a kérdőív a hölgyekhez intézi kérdéseit.

Link a férfiak kérdőívéhez:

<https://docs.google.com/forms/d/1XmIjSi8FmBZswmtmfmpzLsGLozRd6JxGfqCx-St2doI/viewform>

NEM

1. Mi az Ön neve?

- Férfi
- Nő

ÉLETKOR

2. Hány éves Ön? (Kérem, írja be számmal életkorát az alábbi mezőbe!)

ISKOLAI VÉGZETTSÉG

3. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- Kevesebb, mint 8 osztály
- 8 osztály
- Szakmunkásképző, szakiskola
- Szakközépiskola
- Gimnázium
- OKJ-s képzés, felsőfokú szakképzés
- Főiskola
- Egyetem

LAKÓHELY

4. Hol él Ön?

- Falu, község
- Kisváros
- Nagyváros

CSALÁDI ÁLLAPOT

5. Mi az Ön családi állapota?

- Hajadon
- Élettársi kapcsolatban él
- Házasság
- Elvált
- Özvegy

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS AZ ISKOLÁBAN I.

6. Érte-e Önt hátrányos megkülönböztetés tanáraitól, az iskolai élete során, azért mert nő? Ha igen, kérem fejtse ki néhány mondatban!

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS AZ ISKOLÁBAN II.

7. Érte-e Önt hátrányos megkülönböztetés diáktársaitól, az iskolai élete során, azért mert nő? Ha igen, kérem fejtse ki néhány mondatban!

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

8. Érte-e Önt hátrányos megkülönböztetés, élete során, azért mert nő? Ha igen kérem fejtse ki néhány mondatban!

NŐKÉP

9. Ha minimum öt szóban kellene jellemeznie a nőket napjainkban, mik lennének azok?

FÉRFIKÉP

10. Ha minimum öt szóban kellene jellemeznie a férfiakat napjainkban, mik lennének azok?

2. számú melléklet

Férfiak - iskola - esélyegyenlőség

Ferencz Kitti vagyok a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző karának tanári mesterszakos hallgatója. Az alábbi kérdőívvel a szakdolgozatomhoz gyűjtök adatokat, amely a nőkkel, a nőket ért hátrányos megkülönböztetéssel foglalkozik, összefüggésben az iskolai élettel. Ahhoz, hogy választ kapjak kérdéseimre, nem hagyhatom ki az adatgyűjtésből a férfiakat ért megkülönböztetést sem.

A kérdőív tartalmaz eldöntendő illetve kifejtendő kérdéseket.

Ez a kérdőív a férfiakhoz intézi kérdéseit.

Link a női kérdőívhez:

https://docs.google.com/forms/d/18-1ezuaz5XuJvgfeaL_CTwT6VApCKMQpyZUUv2bDkqY/viewform

NEM

1. Mi az Ön neme?

- Férfi
- Nő

ÉLETKOR

2. Hány éves Ön? (Kérem, írja be számmal életkorát az alábbi mezőbe!)

ISKOLAI VÉGZETTSÉG

3. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- Kevesebb, mint 8 osztály
- 8 osztály
- Szakmunkásképző, szakiskola
- Szakközépiskola
- Gimnázium
- OKJ-s képzés, felsőfokú szakképzés
- Főiskola
- Egyetem

LAKÓHELY

4. Hol él Ön?

- Falu, község
- Kisváros
- Nagyváros

CSALÁDI ÁLLAPOT

5. Mi az Ön családi állapota?

- Nőtlen
- Élettársi kapcsolatban él
- Házas
- Elvált
- Özvegy

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS AZ ISKOLÁBAN I.

6. Érte-e Önt hátrányos megkülönböztetés tanáraitól, az iskolai élete során, azért mert férfi?

Ha igen, kérem fejtse ki néhány mondatban!

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS AZ ISKOLÁBAN II.

7. Érte-e Önt hátrányos megkülönböztetés diáktársaitól, az iskolai élete során, azért mert férfi? Ha igen, kérem fejtse ki néhány mondatban!

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

8. Érte-e Önt hátrányos megkülönböztetés, élete során, azért mert férfi? Ha igen, kérem fejtse ki néhány mondatban!

FÉRFIKÉP

9. Ha minimum öt szóban kellene jellemeznie a férfiakat napjainkban, mik lennének azok?

NŐKÉP

10. Ha minimum öt szóban kellene jellemeznie a nőket napjainkban, mik lennének azok?

3. számú melléklet

A válaszokat mindennemű korrektúra nélkül idézem.

1. Magyar órán, gimnázium negyedik osztályában év elején még a harmadikos könyvből tanultunk. Aztán amikor elkezdtük a negyedikes könyvet is, nem vittem már a harmadikost, mert úgy gondoltam nem kell, és amúgy is nehéz volt a táskám. Megkérdezte a tanárom (férfi), hogy miért nem hoztam a harmadikos könyvet? Erre mondtam, hogy úgy gondoltam, hogy ha elkezdtük a negyedikest, akkor a harmadikosra már nincs szükség. Erre azt a választ kaptam, hogy a logikátlan női agyammal inkább ne gondolkodjak, de mivel elég szép vagyok, talán gazdag férjet sikerült találnom és nem lesznek anyagi gondjaim.

2. Igen. A gimnáziumi kémia tanárom gyakran hangoztatott véleménye volt, hogy "a nők nem értenek a természettudományokhoz, persze elbeszélgethetnek irodalomról, egyebekről, mert arról tudnak". A legfőbb felhozott érvei történelemből vett tények voltak, a Nobel-díjas nők csekély száma. Ezek akkor számomra megcáfolhatatlan igazságként hatottak, és a tantárgyhoz való viszonyulásomat alapjaiban megváltoztatták. Általános iskolában különösen szerettem a kémiát. A gimnáziumban is szorgalmasan tanultam és jó eredményeket értem el, mégis annak a gondolatnak a csapdájába estem, hogy valójában nem értek hozzá, nem nekem való, a jegyeim valamiféle "szánalmas magolás" miatt jók, de nem vagyok alkalmas arra, hogy ezen a területen dolgozzam.

3. Mi annak idején politechnika órákra jártuk a lányok főztek.a fiúk fűrtak faragtak. Én szerettem volna inkább a fiús faragásokat végezni, de tanárunk kijelentette a lányoknak a konyhában a helye! hát azóta sem a kedvenc helyem.....

4. Az egyetemen történt. Az egyik kurzusunkra a jegyet úgy kaptuk, hogy egy házi dolgozatot írtunk, példákkal, számításokkal, definíciókkal kellett tarkítani. Egy fiú haverom nekem, s egy másik fiúnak átküldte az ő házi dolgozat vázlatát. A példák mások voltak, de a definíciós rész ugyanaz. Minden ugyanabban a sorrendben volt, bár átformázva szépre. Az oktató nő volt. Mindkét fiú ötöst kapott a házi dolgozatára, én hármast. Az enyémből valami hiányzott...

5. Igen, de inkább főiskolai évem alatt. Azért mert fiatal, életvidám vagyok

6. Talán a főiskolai/egyetemi évek alatt. Egyes férfi oktatók jól elvoltak a férfi hallgatókkal, együtt buliztak, össztegeződtek, ilyesmi. Rendszerint ezek a hallgatók a megérdemeltnél jobb érdemjeggyel zárták a kurzusokat...

7. Egyszer történt ilyen az egyetem, az egyik idős férfi oktató a szóbeli vizsgán egyesével hívott be mindenkit vizsgáztatni, a fiúkkal kb 2 perc alatt végzett, de a lányok 10-15 percekig ültek bent és fogdosott mindenkit, és ha nem akartál megbukni a vizsgán, akkor nem nagyon tudtál mit csinálni..

8. igen, nagyon sokszor. mindig csendes, visszahúzódo sportkerülő, viszont jó tanuló diák voltam. nem értették, hogy miért nem sportolok s emiatt minduntalan megaláztak.

9. Felsőoktatásban egyik oktatóm szóban hangoztatta, hogy a nők nem képesek gondolkodni és megtanulni a történelmet. A vizsgán, ha nem tudta a kérdést egy hölgy és volt bent férfi vizsgázó, akkor látványosan odafordult hozzá: - Uram, árulja el a hölgynek a jó megoldást!. A hangsúlyával és hanglejtésével fejezte ki, hogy mit gondol a kolleginákról.

10. igen, rendszerint testnevelés órán gimnáziumban a férfi tesitanártól. A lányokat gyengének és tehetetlennek állította be, akik sokszor nevetségesen gyengének mutatkoztak a sok testépítő fiú osztálytársam mellett. Természetesen a tanár ezeket a különbségeket sokszor ki is hangsúlyozta.

11. Az egyik egyetemi tanárom a fiúkat tartotta arra méltónak, hogy főiskolai végzettséget szerezzenek így a lányokat a csoportban sorra buktatta meg vagy csak nagy nehezen engedte át. Én így kaptam harmadik alkalomra 2-est.

12. Tanárúr azt mondta (főiskola), hogy nők nem valóak mensősnek (hosszasan ecsetelve véleményét). Az igaz, hogy ha statisztikailag néznénk, a férfiak lennének többségben, akik alkalmasak erre a szakmára, viszont ismerek több női mentőst, akik sikeresek a munkájukban, és ismerek olyan férfiakat, akik abszolút nem bírnák a mentőzést.

13. Testnevelő tanárunk a gimnáziumban nem akart nekünk kézilabda edzést tartani, mondván "Mi csak lányok vagyunk".

14. Igen, ha másként nem, verbálisan, gúnyolódás, lenézés.

15. Sajnos igen. Az egyetemen a testnevelést oktató tanár férfi és ő sajnos meglehetősen lenézi a lányokat, sőt néha még nőellenes vicceket is mesélt a csak! lányokból álló csoportnak. Közölte többször is, hogy sokkal kevesebbre vagyunk képesek mint a férfiak és ezt a dolgozatok értékelésénél is észrevetette, a nők sosem kaptam hármás jegynél jobbat.

16. Igen. Gimnáziumi férfi pedagógus a fiú tanulókkal sokkal engedékenyebb volt, illetve néhány lány tanulót kipécézett magának, és durva módon bánt velük. Azért is gondolom hogy nemi alapon történt a megkülönböztetés, mert feleségéről is sokszor úgy beszélt mint valami tárgyról. A fiú tanulóknak szóló "jó tanácsa" a következőképpen hangzott: Vegyetek el egy csúnya nőt, hogy aztán egész életetekben szolgáljon titeket. Véleményem szerint a férfiakat/fiúkat többre tartotta, felsőbbrendűnek és egyedüli uralkodónak, akik bárkivel megtehetnek bármit. A foci állandó téma volt az osztályban, és úgy gondolta a lányok ehhez sem értenek. Mindenesetre a nőkkel szemben nem volt semmiféle pozitív megnyilvánulása sem. Emlékeim szerint az iskolai érdemjegyei is a fiú tanulóknak jobbak voltak mint a lányoknak, valamint a követelményrendszer is sokkal inkább nekik kedvezett. Iskolai felelés a fiúknál a foci megvitatásáról szólt, csekély mértékben érintette a tananyagot. Lányoknál viszont szeretett olyan kérdéseket is feltenni, amik nem a témakörhöz kapcsolódtak, illetve amit még nem tanultunk.

17. Az egyetemen egy olyan szakra jártam, ahol kevés volt a férfi, viszont nagy becsben tartották őket. Ha ez feltétlenül nem is az osztályzatokban jelentkezett, azért érzékelhető volt a "megkülönböztetés" az oktatók részéről, tisztelet a kivételnek.

18. Volt egy-két tanár elvtárs is aki elég mosdatlan megjegyzéseket tett a nőkről, dehat akkor a diáknak kuss volt, meg szegelytünk is beszélni ezekről a szerelmeinkről. 60-as, 70-es évek.

19. Az általános iskolában a fiú kézéseket a férfi edző sokkal inkább segítette, támogatta, a lány csapatról hamarabb lemondott, másképp beszélt velünk, beszólogatott, mint egy tinédzser srác.

4. számú melléklet

A válaszokat mindennemű korrektúra nélkül idézem.

1. Igen. Például általános iskolában volt néhány évig egy férfigyűlölő osztályfőnököm. Ki nem állhatta a fiúkat és persze én voltam a kedvence. Végül iskolát kellett váltanom, mert már mindenáron azon mesterkedett hogyan rúgathat ki.

2. Volt olyan középiskolai tanár, aki a nőkkel kedvesebb, elnézőbb volt több tekintetben is, de nem jelelmző.

3. Igen, még alsós általános iskolás koromban történt, hogy elégtelent kaptam magatartásból azért, mert egy lányt csúfoltam. A tanárnőnek hiába próbáltam magyarázni, hogy a lány is legalább annyira ludas volt a dologban, mint én, süket fülekre találtam, és úgy éreztem, hogy a tanárnő pusztán azért nem veszi figyelembe, amit mondani szeretnék, mert én fiú vagyok, az osztálytársam pedig lány. Illetve nem egyszer fordult elő, hogy valamelyik szaktanárom sztereotipikus megjegyzéseket tett az osztályban, viszont szerencsére én ezekből nem részesültem túl sokszor, mert a tanáraim engem általában kedveltek.

4. Még alsó tagozatban a tanár sokszor lány-fiú csoportokat különböztetett meg. Előfordult, hogy valóban a fiúk elevenebbek voltak, de véleményem szerint ezt egyénileg kellett volna elintéznie, szankcionálnia, nem kollektívan.

5. számú melléklet

A válaszokat mindennemű korrektúra nélkül idézem.

1. A szokásos kamaszkori heccelemek és buta vicceken kívül ,nem!

2. csúfolódás

3. Általános iskolában voltak ilyen gondjaim, de nem gondolom azt, hogy ez olyan volt ami említésre méltó, de lehet azért mert rég volt.

4. hát persze.....a fiúk mindig érdekesebb játékokat játszottak és kevészer engedtek be a csapatba....Míg ki nem vívtam ott is a helyem.....de sokkal nehezebb volt mintha fiúnak születtem volna, mert akkor természetes, hogy velük vagyok.....

5. Igen. Fiú osztálytársaim gyakran használták fel vitában "aduásként" (ha már valós érveknek híján voltak), hogy biztos csak azért ragaszkodom a magam igazához, vagy érvelek mellette htározottabban, esetleg ingerültebben, mert "megvan". Természetesen minden embert bosszant egy olyan szituáció, amelyben nem veszik komolyan, a reakciója sem lehet átgondolt, egy tinédzsertől pedig nem is várható el az ilyen szituáció higgadt kezelése. Ez ma már nyilvánvaló számomra, de akkor igazán lesújtó volt. Én nagyon a szívemre vettem.

6. Igen voltak. A ruhazatom és a családi helyzetem miatt

7. A fiúk többsége hímsoviniszta volt, így napi szinten ért bennünket ilyen.

8. A 16-7-8 éves kamaszfiúk egészséges beszólogatásait leszámítva nem.

9. Talán egyszer testnevelés órán. Nem konkrétan nekem szólt, inkább a lány tanulóknak, hogy mi nem tudunk olyan erősen dobni, nem tudunk olyan gyorsan futni, stb. mint a fiúk, holott nemtől függetlenül lehet jobb valaki egy-egy sportágban, gyakorlatban.

10. Igen, esetleg csúfoltak valami külső dolog miatt, vagy természetesnek vették, hogy élcelődhetnek a nőiségemen.

11. Például iskolai rendezvényeken csoportfeladatok során (a fiúk nem szívesen engedtek lányokat a csapatba, hogy ne "hátráltassuk" őket).

12. Csak szokásos beszólogatások.

6. számú melléklet
A válaszokat mindennemű korrektúra nélkül idézem.

1. Igen, többször is előfordult, és különösen frissebb barátságok esetén, hogy a lányok azért nem avattak be bizonyos dolgokba, titkokba - a jó kapcsolat ellenére -, mert én fiú vagyok, és mert én azt "úgysem érthetném".

2. Igen. Mivel mindig is sportoltam ezért elég erős, izmos testalkatom volt már a középiskolában is. Sajnos ezt a lányok nem tolerálták és mindig gúnyolódások célpontja voltam, illetve az osztálykirándulásokra se akartak elvinni.

7. számú melléklet
A válaszokat mindennemű korrektúra nélkül idézem.

1. igen, az álláskeresés során. mivel mezőgazdasággal foglalkozik a családom, így gyerekkorom óta én is folyamatos nehéz fizikai megterhelésnek vagyok kitéve a "szezonban", ám ezt a munkáltatók általában kétkedve fogadják s nem hiszik el, hogy bizony-bizony egy férfit is képes vagyok ledolgozni

2.
a Állásinterjún megtörtént többször is hogy - amíg nem volt gyermekem - a leendő főnököm biztosítékot szeretett volna hallani tőlem hogy az elkövetkezendő 5 évben nem akarok gyereket szülni! (Amióta szültem, azóta meg az a probléma hogy már van, és akarok - e még egyet...?).

b.Ugyanazt a munkát végeztem amit férafi munkatársam,mégis többet keresett nálam, ami számomra érthetetlen volt. Ugyanaz a végzettségünk, semmivel nem dolgozott jobban vagy többet nálam, mégis többre tartotta a főnököm...

3. Munkahely keresésnél

4. Hat bizony , a dicso kommunizmus idejen az elvtarsnok, eleg gyakran voltak zaklatasoknak kiteve (ugy verbalisan ,mind sexualisan) de le kellett nyelni , vagy repultel , mivelhogy a vezető pozicioban lévő elvtars tevedhetetlen es teveszthetetlen kellett legyen es persze kritikan feluli.

5.Második munkahelyemen az egyik kollégám molesztált. Szerenésre a főnökömnek szoltam és menesztette a kollégát.

6. Munkahely keresésnél nagyon intim kérdéseket tettek fel, valamint szülés közben "akkor nem húzta el amikor csinálták"örök negatív élményt adtak. A válásnál pedig mivel kis faluban élek természetesen én voltam a kurva, azonban ha a férjem hagyott volna el, akkor azt mondták volna, hogy azért mert kurva vagyok. Sorolhatnám...

7.igen

8. Házhoz jött a kereskedő. Én voltam otthon s a sógorom. Az árú átvételt én intéztem, de a sógorom ott volt és a kereskedővel beszélgetett. A pénzt végül a sógoromnak adta oda a kereskedő. :)

9. igen, de nem szeretném kifejteti

10..Igen, pl. autóvezetői tanfolyamon sorozatos beszólogatások, munkahelyi felvételi interjún inkább a férfit választották, mert ő biztos nem megy el szülni, ilyesmi.

11. Igen. Pénzügyi tanácsadóként a munkám során. Legtöbbször nem véltek képesnek a feladatra, hozzáállásbeli megkülönböztetés volt.

12. Néha adódik olyan helyzet, ahol azt érzem, hogy csak azért mert nem férfi vagyok, akkor nem hiszik hogy ugyan úgy alkalmas vagyok bármilyen szellemi munka elvégzésére.

13.Mikor diákmunkásként dolgoztam, a férfi munkatársak gúnyoltak a többi nőtársammal együtt, hogy inkább otthon kellene lennünk és főznünk, hiszen semmit nem tudunk egyedül megcsinálni, mindenhez segítséget kérünk.

14. fizetésnél, munkahelyi beosztásnál

15 .Hasonló munkavégzésért Női mivoltom miatt kevesebb bért kaptam.....

16. Igen. Munkavállalással kapcsolatban.

17. A kollégiumi női foci csapat tagjaként többször megkaptuk, hogy a nők nem képesek élvezetes futballmeccet játszani.

18. Az előbb említett eset.

19. Szexista, lekezelő bánásmód (becézgetés pl.) a kollégák részéről.

20. Művezető voltam három férfitársammal együtt, a főnök is férfi volt. Egyrészt, nekem alacsonyabb volt a fizetésem, holott nekem volt a magasabb végzettségem. A férfi művezetők gyakran kikérték a tanácsomat, mindezek után az értekezleteken elnéző mosollyal nem hallgatták meg a véleményem. Heves vérmérsékletem folytán kirohantam, rájuk vágva az ajtót. Nem lett jobb a helyzet, sem több a fizetésem.

21. A munkahelyemen, de csak mert vékony vagyok.

22. Sok esetben bizalmatlanabbak az emberek.

23. Olyan szituáció előfordult már a környezetemben, amelyben azt ecsetelték a beszélgetők, hogy ha nem bírja az ember lánya a "férfias" szellemi terhelést, akkor menjen inkább gyereket szülni, ahhoz nem kell sok ész. Nem is kommentálnám...

8. számú melléklet

A válaszokat mindennemű korrektúra nélkül idézem.

1. Többször is előfordult már, hogy a buszon rosszállóan néztek rám, netán meg is szólítottak, ha nem adtam át önként a helyemet egy idős embernek vagy egy fiatal nőnek - ilyenkor jellegzetesen fiatalembernek szólítottak, és arra a régi normára utaltak finoman, hogy a férfiaknak _mindig_ át kell adniuk a helyüket. Testnevelés órán nem egyszer előfordult, hogy annak ellenére, hogy nagyon jó röplabda játékos voltam, a lányok nem szerették volna, ha velük játszom, mert úgy gondolták, hogy túl erős vagyok hozzájuk.

2. Csupán néhány becsmérő megjegyzés a feministább nőktől.

3. Annyi, hogy a munkában mikor az asszonyok eldöntötték, hogy ez nehéz a nőknek, egyből nekem kellett ugranom, hogy megcsináljam. Pedig általában a nők is megbírnák csinálni. Egyezek, hogy vigyázniuk kell az egészségükre a gyereknemzés miatt, fontos is odafigyelni erre. De ha már egyenjogúság van, akkor ne mondják meg nekem a nők, hogy mikor és mit segítsék nekik. Segítsek rajtuk örömmel a saját mércém szerint, mert az csak természetes, hogy a férfinek kell lennie a gavallérnak és az úri embernek. Szerintem a mai lányok már felsőbb rendűnek érzik magukat. :)

9. számú melléklet

NŐK - NŐKRŐL				
<i>A tudatos, modern, nő</i>	<i>A „fondorlatos” nő</i>	<i>Az „anya”</i>	<i>Az elnyomott nő</i>	<i>A „buta” kislány</i>
divatőrült (4), egészségtudatos (2), nőies, kemény (2), karrierista (15), makacs, feminista, öntudatos (4), ambiciózus (5), szingli, dolgozó (2), okos (5), nem könnyűvérű, stresszes (4), összetett (3), megfelelés (3), maximalizmus, egyedi,	fondorlatos, óvatos, simulós, irigy (2), kétszínű, hazug,	kedves (5), türelmes (2), családcentrikus (6), megbízható, beszélgetés, feleség (2), anya (11), túlterhelt (5), aggodalmaskodó (2), érzékeny, toleráns, gyermekorientált, nevelés, nélkülözhetetlen, családfő (4), fáradtság, aki,	alkalmazkodó, megalkuvás (4), félelem, megalázás, családon belüli erőszak, elnyomás, háziasszony (2), tolerált, házimunka, szeretetvágy (5), önbizalomhiány (6), összeegyeztethetetlen elvárások, érzelmes (2), törékeny (2), robot, hátráltatott, lehangolt, fáradt, elhízott, kiszolgáltatottság	csinos (2), anyagias (2), szépség (3), önkép zavaros (túl sok vakolat) (2), buta (3), meggondolatlan, felszínes (1), kifestett, talajtvesztett, értékrendvesztett (2), téves képet mutat, eltorzult, műveletlen, sznob, hitetlen, vásárlás, függő, önsanyargató,

tehetséges, rohanó, céltudatos (6), határozott (2), talpraesett (4), ápol (2), magányos, megbízható munkaerő, független (5), akaratos, vezető, elégedetlen (2), kitartó (7), igényes (3), önmegvalósítá s, egyenrangúság , férfiasság, önálló (2), gondolkodó, korrekt, tökéletességre törekvés, energikus, küzdelem a férfiak világában (2), bátor, megfelelési kényszer (2), tettvágy,		mindent tud, kötelességtudat , sokoldalú (4), biztonság (2), felelősségteljes (2), erős (9), társ, szerető, barát, küzdő, hozzáértés, gondoskodás (3), harcos (2), dolgos, alváshiányos, támasz, melegség, figyelmes (2), nyitott, kreatív (2), több szerep, szeretet (2), hős, odaadás	(2), társfüggőség, rabszolgák a munkahelyen és otthon is,	könnyűvérű, önző, hisztis (2), naiv (3), éretlen, fiatalság- kultusz, hangulatember, fogyókúra, társaság-szerető, figyelemfelkelté s, álmodozó, lenéző, kihívó, meghasonlott
--	--	---	---	---

diszkriminált, siker, emancipált				
--	--	--	--	--

10. számú melléklet

NŐK - FÉRFIAKRÓL			
<i>A családfő</i>	<i>A nyápic</i>	<i>Az elnyomó</i>	<i>A FÉRFI</i>
családfenntartó (7), erő (9), biztonság (5), támasz (3), küzdelem, ezermester, szimpatikus, tiszteletre méltó, előrelátó, tervező, családcentrikus (3), felelősség (2), munkamegosztás, érzelmesség, példamutató szülő, apa (2), családfő, gondoskodó, elkötelezettség, barátságos, odaadóak, védelmező, megbízhatóság, hűség, szeretet (3), béke, család,	lustaság (6), érvhajász, „más”, értékrend-vesztett, felszínes, ostoba (2), férfiatlan (2), erőtlén, nagyképűek, elveszett, harcias, szeret hiányos, érzékeny, határozatlan, gyenge, nem előrelátó, nemtörődöm, menekülő, csiricsaré, anyagias (4), divat, bunkó, törtető, trehány, visszahúzódo, igénytelen, gyerekesség (4), szabadosság, tehetetlenség, elkényelmesedtség, kiábrándultság, kényelmes (4),	főnökösködő, egoista (7), nagy elvárások másoktól (2), érzelemmentes, nem őszinte, öntelt, hűtlen, szexista (2), arrogancia, nők elnyomása (2), nem tiszteli a nőket, cinizmus, lenézés (2), elnyomás, lekezelés, „király”, fizikai erő, agresszív, erőfitogtató, erőszakos, hazug, kaotikus, megbízhatatlan, felsőbbrendű, uralkodni vágyó, irányítás, kritikus,, hímsovinisza	karrierista (4), önálló, önsajnálát, nyugalom, udvarias (2), öntudatos, kényelmes, munkamániás (4), gyakorlatias (2), sport, pontos, kalandozó, férfiuralom, túlterhelt (2), jóképű, gyorsaság, elegancia, rohanás, bátor, magabiztos (3), feledékeny, vicces, figyelmes, megfelelési kényszer (2), munkás (6), gondterhelt, munkabíró, fásult

	nőiesedő (5), éretlen, önző (3), félelem az elköteleződéstől, nyámnyilák, férfiatlan (2), önállótlán (2), kigyúrt, gyáva (2), nagyszájú, tudatlan, bizonytalan (4), hiú (2), gyenge, szájalmasak, éretlen, nevetlen (2), beképzelt, felelőtlen, metroszexuális, egyszerű, telhetetlen, figyelmetlen, szétszórt, hanyag, csapodár		(2), csalódott, stresszes (2), egészségtelen, önfejű, aktív, dolgoz (2), határozottság (3), talpraesett, vezetői pozíció, tanult, kemény, kitartás, fegyelem, sör, társaságszerető,
--	--	--	---

11. számú melléklet

FÉRFIAK - NŐKRŐL			
A „NŐ”	A tudatos, modern nő	Az „anya”	A „buta” kislány
ápol, kifinomult, illat, báj, mosoly, szerelem, gyengédség, szépség (2), érzelmiség, pletykázás, szeretetreméltó, törékeny, csinos, gyenge,	karrierista (8), kozmopolita, kitartó (2), modern, törtető, divatkövető, ambivalens, perfekcionizmus, család háttérbe szorul, szabadelvű, nagyszájú (2), kezdeményező, feminista, akaratos	kedves, élet, anyaság (2), segítőkész, hűséges (2), szakács, takarítónő, szerető, háztartásvezető, anyáskodó, szeretet, érzékeny,	egocentrikus, felelőtlen, gyáva, beképzelt (2), buta, éretlen, sablonos, röhejes, rátarti, csapodár, divathajhász, anyagias (3), pontatlan, jellemtelen, szemtelen,

	(2), érzelmileg labilis, robot,		érzéketlen, tiszteletlen (3), kirívó, hirtelen haragú, nem ragaszkodó, feltűnéseltetés, kiszolgáltatott, álomvilágban él, számító, pökhendi, goromba, nevetlen, paráznák, meggondolatlan, felszínes, hűtlen, lusta, hisztis
--	---------------------------------	--	---

12. számú melléklet

FÉRFIAK - FÉRFIAKRÓL		
<i>A nyápic</i>	<i>A „FÉRFI”</i>	<i>Az apa</i>
nagyképű, kulturálatlan, divat (4), „Más” (2), goromba, egoista (2), felelőtlen, gyáva, beképzelt (2), férfiatlan (2), narcisztikus, rövidtávon gondolkodás, idióta (3), önző, pénzhajhász (2), függő, anyagias, nőies (2), hanyag, nem kitartó (2), laza, tiszteletlen (3), nem ragaszkodó, könnyelmű, szépfiú, bunkó,	karrierista (3), irányító, szerelő, magabiztosság (2), fizikai munka, kitartás, céltudatosság (3), precizitás, bátorság, munka, vezetőképesség, sör, illat, hazaszeretet, tette kész, kitartás (2), tanult, büszke, igényes, önbizalom, pénzkérés, kemény,	családfenntartó, megoldó, erő (4), kereső, gondoskodó, védelem,

lovagiatlan, későn érő, kivagyi, gyúrós (2), felvágós, udvariatlan, nyápic (2), tanulatlan, haszontalan, tutyimutyi, életképtelen, érdektelen, felelőtlen, erkölcstelen, nemtörődöm, nagyvárosi, pipogya, múmájer, éretlen, komolytalan, lusta, hisztis		
--	--	--